

Verksamhetsberättelse och årsredovisning
Västkuststiftelsen
2019

Det så kallade nälsögat på Marstrand, i Kungälv kommun.

Huvudmän

Stiftelsen för västsvenska fritidsområden, oftast kallad Västkuststiftelsen, har tre huvudmän.

- Västra Götalandsregionen
- Göteborgsregionens kommunalförbund, GR
- Region Halland

Ungefär en tredjedel av stiftelsens verksamhet utgörs av uppdragsverksamhet från Länsstyrelserna i Halland och Västra Götaland som också ingår i styrelsen.

Stiftelsens ändamål

Ur stiftelsens stadgar §2

”Stiftelsen har till ändamål att genom tillskapandet och förvaltandet av en fond åt nuvarande och kommande generationer bevara för friluftslivet värdefulla strand- och strövområden, öar och holmar i Västsvrige ävensom för den västsvenska naturen och landskapsbilden i övrigt värdefulla eller karaktäristiska områden.”

Årets verksamhet

Stiftelsens verksamhet kan delas in i att VÄRNA, VÅRDA och VISA naturen och det är enligt den indelningen som nedanstående redovisning görs.

GÖTEBORGS
REGIONEN

BÄSTA LIVSPLATSEN
Region Halland

AW i skogen, i Ängårdsbergen i centrala Göteborg. Helt klart årets populäraste guidade vandring med 95 deltagare.

Inledning

Även om året präglats av ekonomisk ryckighet så har fokus legat på så mycket åtgärder och verksamhet som möjligt.

- Vi har genomfört naturvårds- och friluftsåtgärder på samma nivå som rekordåret 2018. Läs mer om åtgärderna på sidorna 13-17 samt 27-29.
- Strandstädningens arbetet fungerar allt bättre med goda kommunsamarbeten. Läs mer på sidorna 18-21.
- Gotaleden invigdes i juni och är en stor succé. Arbetet med ledutveckling har utökats och omfattar nu Bohusleden, Gotaleden, Kuststigen och sedan slutet av året även cykelleden Ätradalsleden. Läs mer på sidan 31.
- Vårt kommunikationsarbete har utvecklats och arbetet med sociala medier har intensifierats. Läs mer på sidan 33-34.
- Våra guidade vandringar lockar fler deltagare och nya målgrupper. Läs mer på sidan 33-34.
- Vi har lärt oss mer om våra besökare och entreprenörer inom besöksnärringsbranschen så att vi prioriterar bättre bland åtgärder inom våra områden.
- Vi kan för första gången redovisa verksamheten sammantaget utifrån de inriktningsmål som huvudmännen gemensamt tagit fram. Du hittar sammanställningen på sidorna 35-37.

Från ett osäkert utgångsläge med halverad naturvårdsbudget slutade året på topp med många och viktiga åtgärder genomförda och det är med tillförsikt som vi ser framåt in i 2020.

Linus Kron, mars 2020

Viktiga händelser

Leder

Med medel från Regionala Utvecklingsnämnden arbetar vi under två år med att utveckla västsvenska leder. Från att ha handlat om Bohusleden och Kuststigen tillkom tidigt 2019 samordningsansvaret Gotaleden från Göteborg till Alingsås. Leden som initierades av entusiasten Hans Svensson är en modern vandringsupplevelse, fina stigar och naturområden varvas med möjligheter till mat och boende. Leden invigdes i mitten av juni och är en stor framgång med höga besökartal från start.

Stiftelsen har också deltagit i diskussioner om cykelleder i området och är nu delaktig i utvecklingen av både Ätradalsleden från Falköping till Falkenberg och Västkustleden från Göteborg till Oslo. Det kan se ut som om uppdraget kommer att utvecklas under 2020 och kan bli utökat från 2021.

Barkborreinventering

Den torra sommaren 2018 innebar en ovanligt stor tillväxt av antalet granbarkborrar. På uppdrag av Länsstyrelsen genomfördes en omfattande inventering i ett 40-tal reservat. Det är framförallt i södra Dalsland och Skaraborg som angreppen varit stora i Västsverige.

Ryckig budget

Inledningen av 2019 var svår då det stod klart att vårt uppdrag från länsstyrelserna i Västra Götaland och Halland halverades jämfört med föregående år. Ett omfattande arbete med att prioritera genomfördes. Det innebar att många viktiga arbeten fick flyttas till en osäker framtid. Samtidigt medförde situationen en angelägen diskussion om vad som är viktigast i vår verksamhet och som hjälper oss oavsett om anslagen går upp eller ner. Efter som medlen från huvudmännen indexuppräknades fanns det ändå en stark budget att bygga på. När

En närmare undersökning av ett barkborreangripet träd.

sedan regeringens vårbudget innehöll satsningar på naturvård började situationen se betydligt bättre ut. Bland annat kunde slätter genomföras i samma utsträckning som året innan.

Under hösten visade det sig svårt att kunna genomföra alla de åtgärder som vi tänkt oss med den utökade budgeten. Många av våra entreprenörer mäktade inte med att gå från ett första halvår med ovanligt lite uppdrag från oss till att bli överlastade under det andra halvåret. Det gör att årets resultat är betydligt bättre än våra prognoser. Resultatet förstärks ytterligare av att Jordbruksverket betalade ut retroaktivt miljöstödd från 2015 till 2019, sammanlagt 7,8 miljoner kronor under året varav knappt fyra miljoner mer än förväntat i december.

Kommunikation

I stiftelsens målbild ingår kommunikation som ett utvecklingsområde. Från och med hösten 2019 har vi en kommunikatör anställd för att arbeta med att utveckla dialog och kommunikation med Västs-

veriges invånare. Även om arbetet är i startfasen har närvaron i sociala medier ökat kraftigt under året och vi har framförallt genom strandstädningen, men även i andra frågor lyckats att nå ut till allmänheten via media.

Strandstädning

Även under 2019 har stiftelsen samordnat städning av marint avfall i tolv kommuner längs västkusten. Det statliga bidraget om drygt 13 500 000 kronor är helt avgörande för att kunna genomföra arbetet. Arbetsformerna har satt sig och städinsatserna har kunnat gå djupare än tidigare vilket innebär att strandzoner som inte städats på decennier nu kunnat rensas från gammal plast.

Det finns fortfarande förbättringspotential eftersom arbetet i första hand sker mellan april och november på grund av det statliga bidragets utformning. Det hade varit önskvärt att kunna städa under hela året.

Pris för utmärkt friluftsdesign

Stiftelsen instiftade 2019 "Västkuststiftelsens pris för utmärkt friluftsdesign". Genom ett samarbete med Chalmers Tekniska Högskola Arkitektur är vi

med i undervisningen på arkitektutbildningen och kan tillsammans med en expertgrupp från skolan utifrån ett 90-tal unika nydesignade vindskydd välja ut de två som vi tycker är bäst, både ur ett funktionellt och ett estetiskt perspektiv. Vindskydden kommer att byggas i något av våra områden under 2020. På bilderna ser du de två vindskydd som fick utmärkelsen i december 2019.

Kundresan

För att bättre förstå vad som är viktigt för besökare i naturreservat har vi under året intervjuat personer som på olika sätt besöker reservat – så kallade kundresor. Bland annat har vi pratat med deltagare på guidade vandringar, andra besökare och även entreprenörer som anordnar aktiviteter i reservat. Intervjuerna har lett till ett antal insikter om infrastruktur i reservat, information på hemsida och i appar samt om guidernas betydelse för en lyckad vandring.

Som en fortsättning på detta ska vi under 2020 fördjupa oss i hur vi kan prioritera insatser för friluftsliv digitalt och i reservat för att skapa förutsättningar för så nöjda besökare som möjligt.

2019 års vinnande förslag av vindskydd "Bohus Skans" till vänster och "I Lovart och Lä" till höger.

Lilla Iglekärr i naturreservatet Ekliden, Ale kommun.

Värna

Ett första steg för bevarande av natur är att skydda den från alternativt användande. Det handlar om reservatsbildning och markförvärv, men också att tydligt markera reservatens gränser. Det är Länsstyrelsen och i vissa fall enskilda kommuner som bildar naturreservaten. Länsstyrelsen i Västra Götaland utser i princip alltid Västkoststiftelsen till förvaltare av reservat i Västsverige.

Markinköp

Då tillfällen bjuds tar stiftelsen möjligheten att förvärva mark, oftast i skyddade områden för att säkra både skötsel och tillgång för allmänheten till viktiga naturområden.

Strax innan sommaren kontaktades stiftelsen av en familj som ägde delar av naturreservatet Brattön. De var inställda på att sälja och efter en värdering av en oberoende värderingsfirma kunde ett pris fastställas. I slutet av året slutfördes avtalet och stiftelsen fick lagfart på fastigheten som omfattar drygt 18 hektar. Fastigheten saknar byggnader.

Området, som motsvarar ungefär en tredjedel av reservatet, har höga naturvärden och är viktigt för friluftslivet på ön.

Reservatsbildning

Länsstyrelsen i Västra Götaland har utsett stiftelsen till förvaltare för fem nya reservat.

- * Korsviken i Uddevalla kommun
- * Stora Höghult i Färgelanda och Uddevalla kommun
- * Sunds Branter i Dals-Eds kommun
- * Trone mosse i Vänersborgs kommun
- * Ålstadsnäset i Trollhättans kommun

Även Länsstyrelsen i Halland har under året utsett Västkoststiftelsen till förvaltare av reservatet Söderängarna i anslutning till Gårdshult i Halmstads kommun. Tidigare har stiftelsen endast förvaltat de reservat i Halland där stiftelsen äger mark.

Sammanlagt har Västkoststiftelsen ansvar för 281 reservat varav 270 i Västra Götaland och 11 i Halland.

Gränsmarkering

Gränsmarkering nedprioriterades i sin helhet under året och endast mindre kompletterande åtgärder har genomförts varav den största på Marstrand.

Svankila naturreservat i Melleruds kommun är för den som gillar att gå i obanad terräng.

Vårda

En mycket stor andel av verksamheten handlar om naturvård. Det är ju naturen i områdena som från början gjort dem attraktiva och viktiga för mångfald och skyddade arter. Naturvården är basen för all annan verksamhet i stiftelsens regi. Här följer ett urval av de åtgärder som vi genomfört under året.

Stängsling

För att kunna bedriva god betesdrift är det nödvändigt med bra stängsel. Det handlar om att hålla djur innanför och i vissa fall stänga ute rovdjur.

Stängsling är en åtgärd som initialt fick nedprioriteras i och med den sänkta naturvårdsbudgeten. Det finns fortsatt ett stort behov av både ny- och omstängsling i många områden.

Sammanlagt har ändå tio kilometer stängsel åtgärdats under året. Det handlar både om fem kilometer nystängsling i Forsbo och Tingvall och om renovering och byte inom en rad områden bland andra Grimsholmen, Gåsö, Märtagården, Rished, Sumpafallen, Säveån, Vargö och Vättlefjäll. I reservatet Ryr har ca tre kilometer provisoriskt stängsel satts upp för att tillåta efterbete under sensommar och höst.

Naturvårdsbränning

För att föryngra och främja biologisk mångfald bränner vi relativt stora ljunghedsområden varje år.

Vissa arter, bland annat den ovanliga kustgentianan, som ingår i Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för hotade arter, gynnas. På vissa platser har vi intensifierat arbetet eftersom tätare intervaller visat sig mycket effektiva för att just öka den biologiska mångfalden. Naturvårdsbränning underlättar också övrig skötsel eftersom markvegetationen begränsas.

Även naturvårdsbränning, som oftast genomförs under vårmånaderna, var en åtgärd som fick nedprioriteras i och med den sänkta budgeten. Det är inte möjligt att genomföra motsvarande åtgärder under andra delar av året. Därför genomfördes färre bränningar än vanligt och med något mindre omfattning på Galterö, Otterön, Ramsviklandet, Tånga Hed, Ulön-Dannemark och Vallda Sandö.

Två medarbetare deltog på den europeiska ljunghedskonferensen som anordnades i augusti på Englands sydkust.

Röjning

Man kan se stiftelsens röjningsarbete som det ständiga underhållet av de marker som vi förvaltar.

Många av de marker som tidigare hölls öppna genom betande djur måste idag röjas, manuellt eller maskinellt. Även på de ytor som betas krävs det kontinuerligt ett visst mått av röjning. Vi genomför arbetet till viss del med egna resurser, men främst med hjälp av markägare och lokala entreprenörer.

Ljunghedsbränning på Vallda sandö, i Kungsbacka kommun.

Vi har under 2019 röjning genomförts i följande reservat

- * Bua Hed – skottröjning av tidigare restaurerade områden
- * Dackehögen – röjning i slåtter/hagmark friställning ädelöv, hamling av ask och asp, randbarkning, vindfällan
- * Grimsholmen – påbörjad röjning i betesmark
- * Gullbringa – skottröjning av tidigare restaurerade områden
- * Halle Vagnaren – borttagning av vindfällan efter tromb
- * Hulan – flera åtgärder som gynnar lind och ek
- * Häggsjöryr – röjning av unggran i ekhagar
- * Hälsö – skottröjning av tidigare restaurerade områden
- * Idåsen – risröjning
- * Kednäs – friställning av ett antal större grova ekar
- * Klev – frihuggning av gamla träd samt friställning av en torpruin
- * Klippan – röjning av unggran och längsmurar, beteshagar, borttagning av vindfällan
- * Mollungen – röjning av vindfällan
- * Mårtagården – gräsklippning, röjning av utsiktsplats och hamling
- * Ramsviklandet – skottröjning av tidigare restaurerade områden
- * Rished – röjning av igenvuxen mark
- * Sandsjöbacka – röjning i betesmarker, nedtagning av träd
- * Säveån – fällning av bäverskadade träd och röjning
- * Säveån-Hedefors – röjningsarbeten
- * Tjurpannan – skottröjning av tidigare restaurerade områden
- * Tjurpannan – slyröjning inför våtmarksprojekt, underröjning av stängsel
- * Tunhems – ekhagar arbete med vindfälla och nertagande av farliga träd.
- * Tånga Hed – röjning av ljunghed
- * Tånga Hed – utökning av hage för klockgentiana
- * Ulön Dannemark – skottröjning av tidigare restaurerade områden
- * Vallda Sandö – röjning längs och restaurering av stängsel
- * Vargön – röjning av strandområden och mur samt restaurering av stängsel
- * Vinga – röjning av Gattulsviken
- * Vrångö – röjning av ljunghed
- * Ålstadnåset – arbete med vindfällan efter tromb

Restaurering

Den största restaureringsinsatsen är, som de senaste åren, den omfattande slåttern av strandängar och vassklippning i våtmarker som genomförs med hjälp av en speciell amfibiegående klippmaskin. Bland åtgärderna kan nämnas arbeten i Dättern, Hullsjön, Kollungeröds vatten och Strömsvattnet. Stora arbeten är genomförda inom ramen för strandängsprojektet som redovisas nedan.

På Bua Hed har en omfattande ljunghedsrestaurering genomförts

På Grimsholmen är ett omfattande arbete för att ta bort den invasiva arten vresros och reducera antalet bergtallar i strandregionen genomfört. Syftet är att blotta sand och gynna insekter så som sandbiet. Även på Tjurpannan har det genomförts vresrosröjning.

Vi har under 2019 haft djur betande i bland annat följande reservat

* Bakträgen	* Kalvön	* Smälteryd
* Bräcke Ängar	* Kednäs	* Strömsvattnet
* Buterud	* Korpeboberg	* Sumpafallen
* Ekedal	* Mölarps Ö	* Svankila
* Forsbo	* Näverkärr	* Södra Harska
* Grimsholmen	* Otterön	* Tingvall
* Gröderhamn	* Porsholmen	* Tjurpannan
* Gullbringa	* Ramsviklandet	* Tränningen
* Gårdshult	* Rished	* Trossö-Kalvö-Lindö
* Gåsö	* Ryr	* Ulön-Dannemark
* Hjärteröarkipelagen	* Rölle	* Vallda Sandö
* Hällsö	* Sandsjöbacka	* Veddöarkipelagen
* Hössna prästgård	* Skärbo	

På Galterö pågår ett projekt med att återplantera martorn i samarbete med Botaniska Trädgården och Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Betesdrift

En av de viktigaste metoderna för att hålla marker öppna är att låta djur beta områdena. I ett mycket stort antal reservat är detta den största naturvårdsinsatsen. Stiftelsen är inte djurägare på annan plats än musejordbruket Åskhult utan har avtal med ett stort antal djurägare. Sammanlagt betar djur, framförallt kor och får, i ett femtiotal reservat inom hela vårt verksamhetsområde. Till en del finansieras betesdriften av miljöstöd från Jordbruksverket.

Slätter

Genom slätter ser vi till att marker hålls öppna och dessutom säkras vi gynnsamma förhållanden för många ängsväxter. Vi slår både med lie och med maskiner. I enlighet med vår målbild och visionen om en hållbar verksamhet försöker vi utöka den del som vi slår med lie. Det är till och med är mera rationellt och effektivt på vissa ytor.

I början av året var det oklart om vi skulle kunna finansiera slätter, men efter vårbudgeten kunde vi genomföra arbetet i samma utsträckning som tidigare år. Jämfört med 2018, ett exceptionellt torrt år, var omfattningen betydligt större.

Avverkning med naturvårdsfokus

Inom vissa områden avverkas planterad skog, i princip alltid gran, för att ge bättre förutsättningar för lövträd. Som tidigare är det främst i Dalsland som sådana åtgärder genomförs, oftast i syfte att skapa goda habitat för vitryggig hackspett. I nästan 40 hektar inom reservaten Dackehögen, Forsbo, Ranneberget, Skåpenäs och Årbolfjället har granar avverkats och lövträd friställts.

Under året har slätter genomförts i följande reservat

- * Amundholmen
- * Brobacka
- * Bräcke Ängar
- * Furustad
- * Grimsheden
- * Gröderhamn
- * Gullmarsberg
- * Hulan
- * Klev
- * Klippan
- * Kröklingshage
- * Mårtagården
- * Mölarp
- * Näverkärr
- * Otterön
- * Ramsvikslandet
- * Ryr
- * Rölle
- * Skårtebo
- * Skärbo
- * Stora Les Branter
- * Sundholmen
- * Valön
- * Veddö
- * Yxnås

I Anneröd-Hogsäm i Bohuslän har ett stort antal vindfällda granar tagits om hand.

Granbarkborreinventering

Efter den torra sommaren 2018 befarades att antalet granbarkborrar skulle öka kraftigt. På uppdrag av Länsstyrelsen genomförde vi därför en inventering av granbarkborre i områden som vi trodde kunde vara drabbade. Sammanlagt genomfördes undersökningar i knappt 40 reservat under första halvåret. Resultaten visar att av de områden som vi förvaltar är angreppen störst i södra Dalsland. Arbetet kommer att fortsätta under 2020.

Äskhult

Arbetet med jordbruk och återskapande av den kulturhistoriskt viktiga gårdsmiljön i Äskhults by har fortsatt. Arbetet som pågått under flera decennier övergår i delar alltmer i ett förvaltande av återställda åkrar och hagar. Det återstår dock mycket innan miljön helt kan jämföras med hur det såg ut 1825, som är målet. Arbetet i Äskhult är ett samarbete mellan Kungsbacka kommun, Länsstyrelsen

i Halland och stiftelsen. Det museala jordbruket finansieras i sin helhet av Länsstyrelsen.

Under året har odling och slätter fortsatt på samma nivå som tidigare. Den sammanlagda odlade ytan har ökat något genom att ett par tegar plöjts i enlighet med historiska kartor. Hagarna har betats av får, hästar och nötboskap.

Områden kring byn har röjts och i några fall

bränts. Några askar i byn har hamlats. Utvecklingen av kålgårdarna i anslutning till byn är nu klar och kommer troligen att fortsätta med en trädgårdsmästare anställd av Västkuststiftelsen under 2020.

Arbetet med att uppföra stenmurar med historiskt korrekt placering pågår.

Ett utmarksområde på drygt sju hektar har röjts.

Restaurering av sandmarker i Grimsholmen, Falkenbergs kommun.

Strandstädning Fläskö, Fjällbacka skärgård.

Strandstädning på ön Uslingen vid Kalvön, Tanums kommun.

Strandstädning

Från maj till oktober 2019 har det städats intensivt från Strömstad i norr till Kungälv i söder. Det finns idag en god och samlad kunskap om var skräpet samlas mest. Med hjälp av Naturvårdsverkets bidrag har vi de två senaste åren kunnat öka insatserna rejält längs kusten.

Kommunernas insatser

Det mellankommunala samarbetet har medfört ökat kommunalt engagemang i strandstädningen. Samtliga tolv kommuner har skapat arbetslag och de flesta kommuner har nu tillgång till båt eller jobbar för att upphandla båt. Kommunerna har arbetat för att få med personer som står långt från den ordinarie arbetsmarknaden, alternativt feriepraktiserande ungdom, i strandstädningen. Under kunnig ledning har de satts att utföra arbetet. Det har gett stor effektivitet i städarbetet och goda arbetsmarknadseffekter.

Resultatet av strandstädningen har ökat även i år jämfört med föregående år från 1300 till 1530 flaggor och från 12 000 till drygt 20 000 säckar. Det gemensamma arbetet har resulterat i 240 ton plockat skräp i år, vilket är en minskning från året innan med ca 20%. Detta beror förmodligen på att årets insamling i högre grad innehållit mer fragmen-

terat skräp än tidigare år och att vi delvis förändrat metoden för rapportering.

Frivilliga insatser

Stora insatser utförs av frivilliga organisationer, såväl sådana som kontinuerligt städar som sådana som gör mer tillfälliga insatser. Samarbetet med organisationer som Håll Sverige Rent och Städa Sverige som samordnar frivilliginsatser samt de ideella organisationerna Strandstädarna, Ocean Crusaders, vrakat.se och Världens Vackraste Skärgård med flera bör vårdas och utvecklas. Samarbetsplattformen Väst kuststiftelsens strandstädning, kommunernas städlag och upphandlade entreprenörer har en mycket viktig roll i att stödja frivilligarbetet med information, sjötransporter och hämtning av det insamlade och säckade skräpet.

Entreprenörernas insatser

Försommaren 2018 upphandlade Väst kuststiftelsen strandstädning entreprenörer för de närmaste två åren. Dessa fungerar som stöd för den kommunala verksamheten. Uppdragen rör sig oftast om att ta de besvärligaste och svårtillgängligaste områdena, extra stort och tungt skräp samt fungera som jourpatruller då väder eller skräpsituation påkallar snabb utryckning.

Utvärderad statistik från Strandstädarkartan

Markering	Antal städinsatser	Antal Säckar	Vikt i ton
Kommunernas städrapport	669	7 066	84,8
Städlat och klart	720	11 671	140,1
Hämtbehov	52	470	5,6
Städbehov	89	816*	9,8*
Summa	1 530	20 023	240,3

* Markeringen städbehov används för platser i behov av städning. Ibland påbörjas detta arbete men flaggan städbehov är kvar om arbetet inte är slutfört. Således rapporteras en del insamlade säckar som städbehov, trots att dessa skulle visas under städlat.

Strandstädarkartan

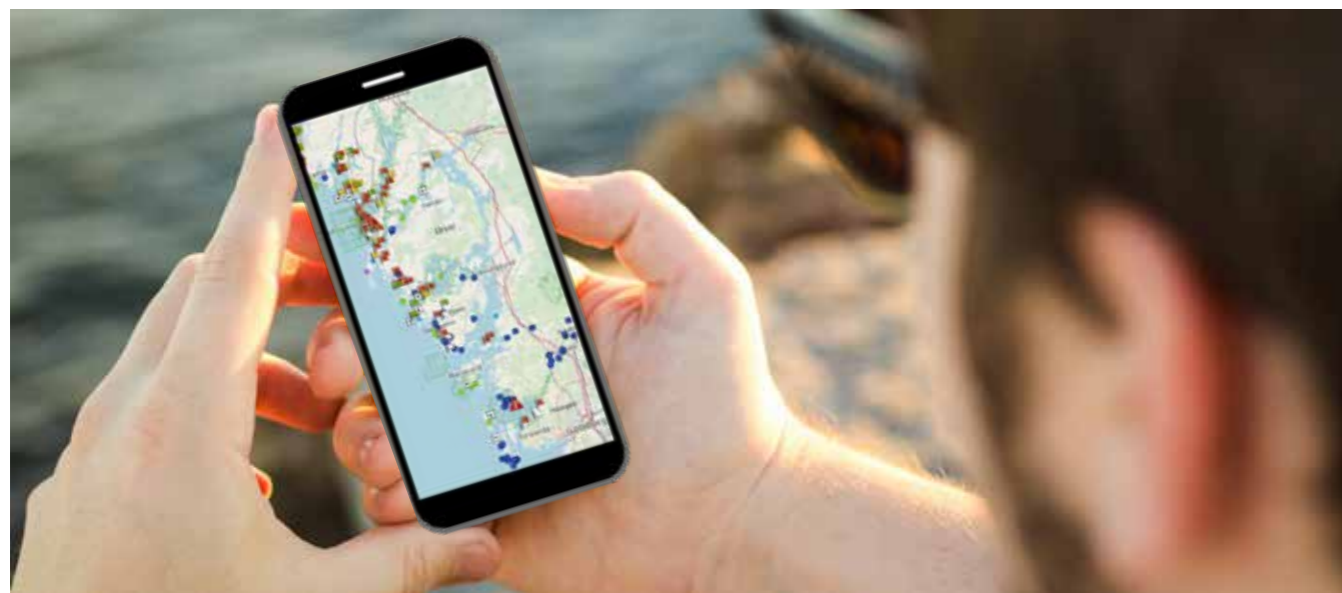
Strandstädarkartan är avgörande för fortsatt samverkan och som sambandscentral samt mötespunkt för alla som arbetar med strandstädning. Vi kan använda data ackumulerade under projektperioden, kvantifiera framtida städbehov utifrån de erfarenheter vi gjort och synliggöra kommunala och ideella insatser.

Strandstädarkartan används flitig i projektområdet längs Västkusten och är ett omtalat hjälpmedel som gör strandstädningsarbetet effektivare och möjliggör faktabaserad kommunikation.

Statistiken från kartan används för att redovisa hur mycket skräp som samlas in årligen och för att visa på behovet av kontinuerlig strandstädning. De olika funktionerna i kartan förbättras löpande och det förs regelbundna samtal med andra aktörer för utbyte av idéer och inspiration för bättre lösningar.

App för strandstädarkartan

Under året har arbetet med att utveckla en app för mobiltelefoner och surfplattor fortskridit. Den

kommer att lanseras under försommaren 2020. Med den blir det betydligt enklare för alla att rapportera sin insats via sin smarta telefon.

För att lära ut användning av kartan till ny personal och för att repetera med befintliga strandstädare har vi varit på besök hos och haft möte med fem av medlemskommunerna under året.

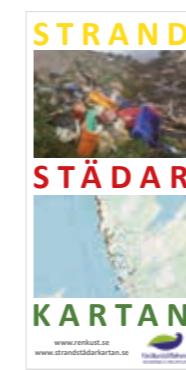
Vid möten, där alla aktörer möts före och efter säsongen, har vi kommunicerat ut förbättringar, uppdateringar och haft dialog med kommunerna om deras önskemål och åsikter avseende Strandstädarkartan och dess funktioner.

Intresse hos andra kommuner för Strandstädarkartan

I år har ytterligare kommuner utanför vårt område visat intresse för strandstädarkartan och flera andra kommuner har anmält intresse för att kopiera och anpassa kartan till respektive kust. Framtidsvisionen är en gemensam karta för hela Sverige, där städinsatser flaggas upp runt om i landet.

Kommunikation

Utmaningen med plast i havet har flera dimensioner. Utöver att inventera behovet och att engagera kommunerna så måste också ett omfattande kommunikationsarbete genomföras. För att öka förståelsen och uppmärksamma problemet hos allmänheten samt sprida användandet av Strandstädarkartan.

Inför våren och försommaren 2019 kontaktade vi samtliga gästhamnar och båtklubbar utefter kusten, drygt 120 stycken, från Strömstad till Kungälv. Vi erbjöd dem informationsmaterial om Strandstädarkartan i form av foldrar och affischer. Många hörsammade detta och vi kunde skicka ut material till ett stort antal hamnar och klubbar.

I samband med detta fick vi erbjudande att exponera Strandstädarkartan på Västtrafik och information om kartan syntes flera veckor under sommaren på spårvagnar och båtar i Göteborg.

Vi beslutade också att satsa mycket på möten med allmänheten. Under tio dagar i februari deltog vi med en utställning på Båtmässan i Göteborg. Liksom tidigare år var vi också med under Västerhavsveckan, dels i Nordstan i Göteborg, dels i Stenungsund på invigningen och dels på Women's Match Race i Lysekil. Dessutom anordnade vi tillsammans med Städa Sverige ploggingevent med idrottsföreningar i Stenungsund och Uddevalla.

I slutet av augusti deltog vi på Marstrands Boat Show där vi fick ett utställartält på kajen på Marstrandsön. Det var ett lyckat deltagande med många tillfällen att samtala med besökare. Många känner till problemet med marint skräp men är inte helt medvetna om hur omfattande det är på just

Bohuskusten. Vid samtliga ovan nämnda evenemang bjöd vi in några olika strandstädarakttörer samt frivilligorganisationerna som är aktiva på västkusten att delta och berätta om sina organisationer. Resultatet av alla dessa aktiviteter har gett stor genomslagskraft både hos allmänhet och media.

Under 2019 skickade vi ut sju nyhetsbrev. Dessa är mycket uppskattade och antalet prenumeranter växer hela tiden. Hemsida, Facebook och Instagram är viktiga plattformar för oss att kommunicera med allmänheten om aktuella händelser, nyheter och aktiviteter.

Under 2019 har vi intervjuats och synts i såväl SVT som TV4 och Aftonbladet TV, samt flera tidningar och tidskrifter på såväl lokal- som riksnivå.

Möten, föredrag och konferensdeltagande

Västkuststiftelsen deltagit i och arrangerat regelbundna möten med de deltagande kommunerna för uppdatering, utbyten och information.

Vi har även haft regelbundna sammanträden med vår referensgrupp. Referensgruppen, som består av forskare, tjänstemän och oberoende konsulter, kommer med viktigt utbyte och omvärldsbevakning om vad som händer rörande strandstädning utanför vår egen verksamhet. De tillför också viktig kunskap om för oss relevanta ämnen.

Vidare har vi hållt flera föredrag för olika målgrupper där vi presenterat vårt strandstädningsarbete och informerat om problemet med marint skräp. Allmänheten har nu en ökad kännedom om Västkuststiftelsen strandstädning och Strandstädarkartan, vilket inte minst syns i användandet av just kartan.

Fågellivet vid Tjurholmen ses bäst från ett fågeltorn i Äskekärr, Ale kommun.

Göta älvs strandängar

Trafikverket har gett Västkuststiftelsen i uppdrag att förvalta ett av Sveriges största kompensationsprojekt; Göta älvs strandängar. Fyra områden ingår i projektet: Stora viken, Nödinge, Äskekärr och Tjurholmen. Fram till 2038 kommer Västkuststiftelsen att genomföra åtgärder i områdena som kompensation för byggnationen av motorväg – E45 och järnväg Norge Vänerbanan – i direkt anslutning till strandängarna.

Arbetet med strandängarna har fortgått som tidigare år med bete och slåtter som de främsta skötselmetoderna.

Utmaningar är sedan tidigare att få markerna att bli tillräckligt betade, att hindra utbredning av blomsterlupin och igenväxning av ytor som inte kan betas.

Lupiner har röjts och grävts bort för att hindra spridning till områdena som betas längs med älven. Att specifikt lupiner tas bort beror på att det är trädgårdsväxt som lätt tar över stora ytor. Flera områden har röjts för att hindra igenväxning. Två ängsytor slås med traktor inom projektet medan vassområden slås med stiftelsens vassklippningsmaskin.

Som en del av projektet görs olika studier i strandängsmiljöerna, bland annat på groddjur och hur mycket områdena betas. En av 2019 års inventeringar har visat att utbredningen av mindre vattensalamander är större än vad man tidigare har trott vilket är en glädjande nyhet.

Betesdjur i Äskekärr.

Klippornas rike – Ramsvikslandet i Sotenäs kommun.

Visa

Att på olika sätt öka tillgängligheten och locka ut fler i naturen är en av stiftelsens huvuduppgifter. Vi lägger en mycket stor del av vårt arbete på att skapa trygghet, lättillgänglighet och marknadsföra reservat och annan natur. Arbetet har intensifierats genom stiftelsens uppdrag om ledutveckling från VGR

Skyltar, stigar och spänger

Att hitta och kunna ta sig fram torrskodd är viktigt för att kunna komma ut i naturen.

De senaste årens arbete med att renovera och ut-

veckla stigar och leder har fortsatt under 2019. I vissa reservat handlar det om att etablera nya leder. Det är ett helhetsarbete som inkluderar röjning, spångbyggen och uppsättning av vägvisningsskyltar.

En större åtgärd av mer ovanlig karaktär är att en ny brygga anlagts vid Tistlarna i Vrångö naturreservat. Bryggan förbättrar tillgängligheten till öarna och gör att fler kan besöka ön. Det gör också att känsliga bottenytor skyddas. Även i reservatet Tisselskog har vi renoverat en båtbygga.

Byggnation av brygga vid Tistlarna i Göteborgs södra skärgård.

Stigmarkering i naturreservatet Åsnebo, i Bengtsfors kommun.

Genomförda förbättringar

1. **Baldersnäs** – röjning vandringsled, röjning vindfällan
2. **Baljåsen** – röjning och skyltning av 7 km vandringsled
3. **Baståsen** – röjning vandringsleder 6 km
4. **Brurmossen** – röjning vandringsled 6 km
5. **Buterud** – vandringsled 5 km röjd
6. **Dackehögen** – ca 2 km vandringsled röjd och markerad
7. **Dalslands kanal** – komplettering och byte av skyltar om tillträdesförbud.
8. **Danshöjden** – röjning vandringsled 3 km
9. **Dättern 1 och Dättern 2** – gräsröjning stigar, leder, P-platser
10. **Forsbo** – vandringsled 5 km röjd
11. **Grimsholmen** – skyltar
12. **Gässlösa** – skyltar och spänger
13. **Halle-Vagnaren** – vindfällan efter tromb
14. **Hullsjön** – gräsröjning stigar, leder, P-platser
15. **Klev** – stigröjning
16. **Klippan** – brobygge spänger infotavlor
17. **Komosse** – vägvisning
18. **Kroppefjäll** – röjning av vandringsleder ca 20 km
19. **Kynnefjäll Sätret** – stigröjning,
20. **Mårtagården** – röjning utsiktsplats
21. **Norra Båsane** – röjning stig, bygge av spångbro 15 m
22. **Orsberget** – röjning vandringsled, sly och gräsröjning vid lägerplatsen, 5 km
23. **Ragnerudssjön** – röjning vandringsled bygge av spång ca 50 m
24. **Ramsvikslandet** – stigmarkeringar, stigröjning och spänger
25. **Ranneberget** – röjt och avverkat gran i område med Taggbräcken, röjt i samband med avverkning runt entre röjning vandringsleder ca 3 km
26. **Sandsjöbacka** – nya spänger byggda
27. **Sjöbotten** – röjning vandringsled
28. **Skärbo** – röjning vandringsleder ca 10 km
29. **Steneby** – bygge av trappa röjning strövstig
30. **Sumpafallen** – röjning längs stig, skyltar, spänger
31. **Svartedalen** – spänger på Bohusleden
32. **Svarvaretorpet** – röjning vandringsled, bygge av trappor och ledstänger
33. **Säveån-Hedefors** – röjning stig
34. **Sörknatten** – röjning vandringsled 6 km
35. **Tjurholmen** – reservatsskylt
36. **Tjurpannan** – stigröjning
37. **Vallda Sandö** – skräpplockning, strandstädning
38. **Vargö** – röjning stigar, röjning strandområde, stig till toalett
39. **Verleskogen** – spång över bäck
40. **Vinga** – röjning av stigar
41. **Vrångö** – röjning stigar, spång Kungsö
42. **Vättlefjäll** – spänger Vättlefjällsleden, skräpplockning, utbyte av stängsel
43. **Yttre Bodane** – röjning vandringsled 10 km
44. **Ånåsbäcken** – röjning vandringsled
45. **Åsnebo** – en ny vandringsled anlagd, röjd och markerad 2 km

En förordningjord eldstad på Vrångö i Göteborgs södra skärgård.

Bänkar, eldstäder, toaletter och vindskydd

Bänkar, eldstäder och vindskydd ger besökaren möjlighet att njuta av en kopp kaffe på en vacker plats eller tillbringa en natt ute i det fria. Anlagda eldplatser ökar ”mysfaktorn” och minskar risken för okontrollerade skogsbränder. Toaletter reducerar nedskräpning och ökar tillgängligheten.

Pris för utmärkt friluftsdesign

Under året har stiftelsen etablerat ett samarbete med Chalmers Arkitekturutbildning. Vi har föreläst för studenter om vilka viktiga funktioner som utmärkt friluftsdesign bör ha. I december delade stiftelsen för första gången ut ett pris för utmärkt friluftsdesign till två arkitekturstudenter som ritat nyskapande och funktionella vindskydd. De kommer att byggas under 2020.

Åtgärder under året

En ny byggnad med tre toaletter varav en tillgänglighetsanpassad är anlagd på Vinga. Åtgärden gjordes till del möjlig genom ett generöst bidrag från Stiftelsen för samhällshjälp.

Toaletter i Brobacka och Svartedalen har tillgänglighetsanpassats och en inte längre funktionell toalett på Valön är avvecklad.

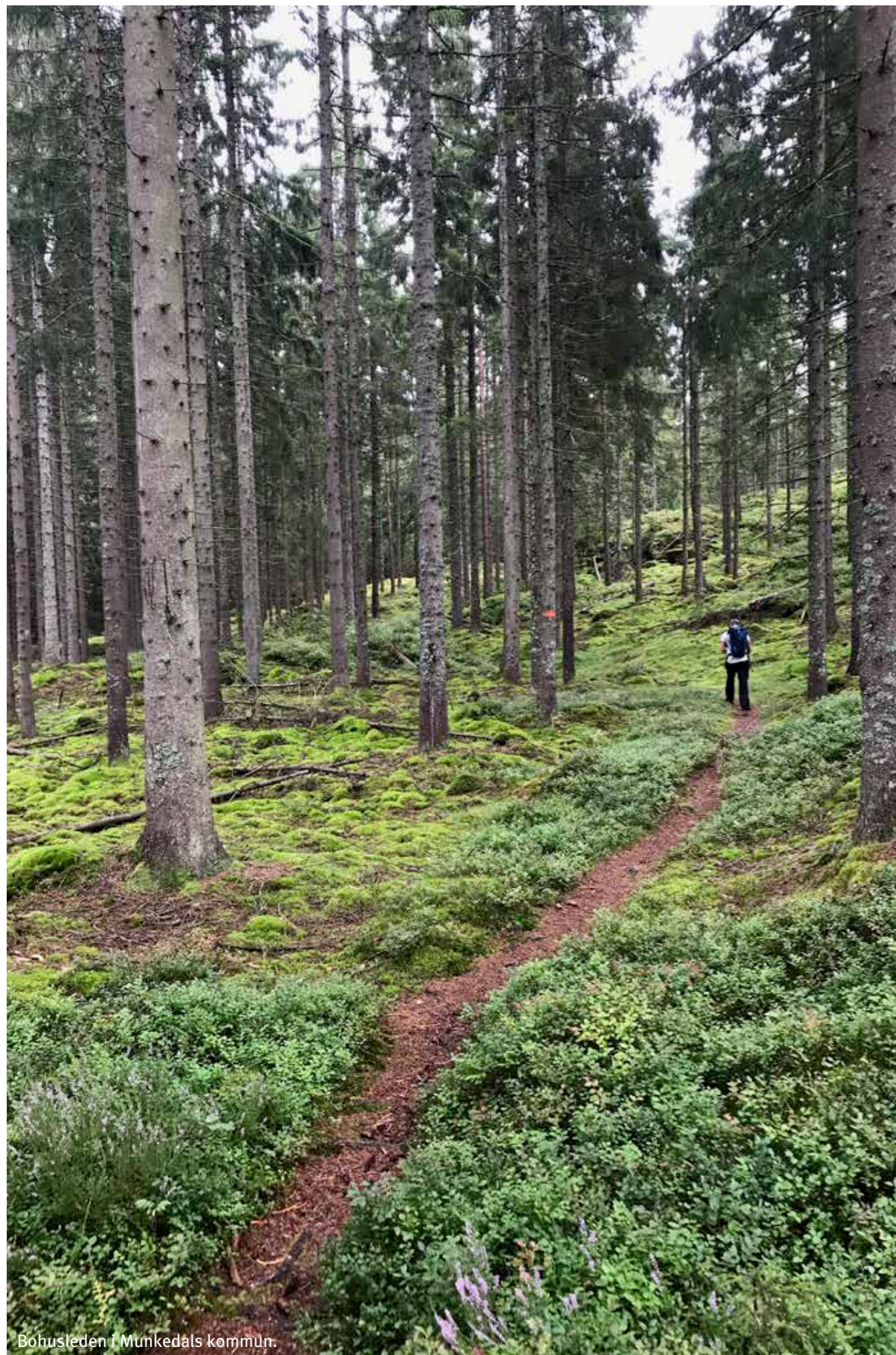
Nya eldstäder med bänkar har anlagts vid Färgensjöarna, på Grimsholmen, i Mölarp, i Sandsjöbacka, Vallda Sandö och på Vrångö. Nya bänkar är utställda i Säveån-Hedefors. Vid Färgensjöarna har även ett nytt vindskydd anlagts.

I ett stort antal reservat tillhandahåller stiftelsen kontinuerligt ved och i Risveden har dessutom ett nytt vedförråd byggts.

Parkeringsplatser

Eftersom det tyvärr är svårt att ta sig till många naturreservat med offentlig kommunikation är parkeringsplatsen viktig för besökaren. Vi menar att arbete med att röja p-platser är viktigt för att ge ett bra första- och sistastryck av reservat.

Parkeringen på Grimsholmen har utökats för att bättre klara av besökstoppar. I reservaten Skår, Sunds branter och Stora Les branter har nya parkeringar anlagts. I ett tjugotal reservat har parkeringar och/eller anslutande vägar renoverats och röjts.

Bohusleden i Munkedals kommun.

Ledutveckling

Vårt ledutvecklingsprojekt, med finansiering av Regionala Utvecklingsnämnden i Västra Götalandsregionen, har tagit flera större steg framåt under året. Ledprojektet, som bidrar till folkhälsa och besöksnäring, är en viktig del i stiftelsens utvecklade roll kring vandring och friluftsliv.

Under året har det arbete som påbörjades i oktober 2018 fortsatt. Väst kuststiftelsens roll som samordnare, med kommunerna, Turistrådet och andra destinationsbolag som avgörande partners, har utvecklats. Tidigt under 2019 tog stiftelsen även samordningsansvaret för Gotaleden från Göteborg till Alingsås. Under året har också två cykelleder, Väst kustleden från Göteborg till Strömstad och Ätradalsleden från Falköping till Falkenberg blivit aktuella. Sannolikt blir det formellt klart med ett huvudmannaskap för de två senare tidigt under 2020.

Projektets fokus handlade initialt om att inventera samtliga delar av Bohusleden och Kuststigen i syfte att göra alla delar framkomliga och lätta att hitta på. I princip kan vi säga att det arbetet, med några få undantag nu är klart. Inom de delar av lederna som går genom reservat, som stiftelsen ansvarar för, har vi uppdaterat ledmarkering och vägvisning. På Ramsvikslandet har vi i samarbete med en närliggande campingplats utvecklat Kuststogens ledsystem. Även i Munkedal har ett samarbete med lokala entreprenörer utvecklats.

En avgörande del av arbetet är dialogen med berörda kommuner. Under året har nätverksmöten genomförts och för att underlätta och standardisera arbete har vi också genomfört två kurser i spångbygge. Vi har även stöttat kommuner som sökt bidragsmedel för ledupprustning.

Vi har tagit fram och satt upp nya informationstavlor för de tio första etapperna av Bohusleden och dessutom för Gotaleden. Vi har även upphandlat en hemsides- och applösning för Gotaleden, Bohusleden och Kuststigen. Gotaledens hemsida och app togs i bruk i juni. Bohusledens nya uppdaterade hemsida och app lanserades tidigt under 2020. Kuststigen följer senare under 2020. Svenska Turistföreningen har definierat den södra delen av Bohusleden som en landets signaturleder. Turistrådet har i hög grad marknadsfört vandringsupplevelser i Västsverige.

I samråd med Västra Götalandsregionen har vi lagt grunden för ett fortsatt arbete efter projektens slut med ett troligen utökat uppdrag. Vi samarbetar med Förvaltningen för kulturutveckling (tidigare Västarvet), Turistrådet samt en rad destinationsbolag i Västsverige kring att identifiera en lämplig fortsättning.

Guidad vandring i Ekliden, Ale kommun.

Kommunikation och utåtriktad verksamhet

Under 2019 har stiftelsen anställt en kommunikatör med fokus på utåtriktad information och dialog, främst kopplat digitala medier. Kommunikation är fortfarande ett utvecklingsområde, men vi har tagit de första stegen mot en mer aktiv medianärvaro som vi tidigare saknat. Dock har en verksamhet, strandstädningen, under lång tid lyckats med att öka medvetandegraden om problemen med marint skräp. Vi kan i våra övriga verksamhetsgrenar nu ta inspiration och lära av oss av det arbetet.

Informationsskyltar och foldrar

Eftersom vi också fokuserat på arbetet med skyltar för Bohusleden, Gotaleden och Kuststigen har vi producerat något färre fysiska reservatsskyltar och -foldrar än normalt. Dock är många skyltar som var planerade under 2019 fördigställda under januari 2020.

Vi har tagit fram nya skyltar för följande reservat samt även genomfört mindre justeringar och omarbetningar på ytterligare ett antal.

- * Frälsegården
- * Furustad
- * Gåsö
- * Sävåns dalgång
- * Jonsereds strömmar
- * Galterö
- * Kycklingkullen
- * Sävåns-Hedefors

Ett tiotal informationsfoldrar har på olika sätt omarbetats, i vissa fall helt från grunden. Bland annat har Gässlösa, Kälkerön, Mollungen, Steneby, Sävåns två reservat, Tofta, Älgön-Brattön och Vägeröd omarbetats.

Vi har dessutom tagit fram informationsskyltar för naturstigen i Brobacka och tillsammans med Mårdaklevs hembygdsförening tagit fram ett informationsmaterial med ett 25-tal skyltar för en naturstig för Klev.

Guidade vandringar

Sedan snart 20 år arrangerar stiftelsen guidade vandringar i naturreservat. Vandringarna är uppskattade, både som kunskapsförmedling och inspiration till besök i för deltagaren okända områden.

Inför året omarbetades informationsmaterialet om vandringarna helt. Initialt fick stiftelsen en del kritik för den nya layouten, men som helhet ser vi att förändringen uppskattades av flertalet. Inför 2020 gör vi några ändringar så att även de som uppfattade förändringen som negativ ska få anpassad information om vandringarna.

Även marknadsföringen förändrades något. Vi flyttade till viss del från annonser i lokal tryckt media och annonserade mer i Facebook. Vi tror oss se att det inneburit en viss förändring av vilka vi når med fler yngre och inom målgrupper som vi inte nått tidigare. Fortfarande är vår tryckta folder vår viktigaste kommunikationskanal, men andelen som hittar oss via hemsida och sociala medier ökar kraftigt. Arbetet fortsätter under 2020.

På de 161 vandringar som arrangerades 2019 kom det ca 3200 deltagare. Det är en ökning av både antalet vandringar och deltagare med knappt 10% jämfört med 2018. Guidningarna spänner över ett stort geografiskt område med varierande teman. Vi har med varierande framgång anordnat nya typer av vandringar för att nå fler ovana naturbesökare. Vi har gjort försök med vandringar med både engelska och svenska som språk och det kommer att fortsätta under 2020.

Av de som svarat på enkäten har 79% svarat att de tyckte att vandringarna var mycket bra och 19% att den var bra. Bara ett fåtal är missnöjda. Av deltagarna är ca 60 % kvinnor och 40 % män.

Fördelningen har varit ungefär sådan de senaste åren, med en svag ökning av kvinnor över tid. Deltagarens snittålder är över 50 år. Färre än två av tio besökare är under 50 år. En av tre deltagare har inte gått på någon av Väst kuststiftelsens vandringar tidigare. Fyra av tio är förstagångsbesökare i reservatet där vandringen hålls.

Sociala medier

Våra sociala medier och hemsida har haft samma inriktning 2019 som under 2018. Det innebär att vår Facebook- och hemsida har ett fokus på åtgärder som utförs i reservaten. Även information om alla guidade vandringar har en särskild plats på dessa två plattformar. Instagramkontot har framförallt fokus på att tipsa om reservat och inspirera till vistelse ute i naturen. Givetvis har vandringsfoldern och några av de guidade vandringarna nämnts här också.

2019 publicerade stiftelsen Naturkalendern både via Facebook och Instagram. Den kombinerade våra guidade vandringar och det inspirerande syftet med vårt instagramkonto. Den innehåller tips på aktiviteter i naturen, och tips om hur man kan stanna upp, observera och bli mer närvarande i naturen. Dessutom var dagarna, då det fanns guidade vandringar att tillgå, markerade.

Instagram

Antalet följare mer än fördubblades och är i skrivande stund drygt 700.

Totalt publicerades 204 inlägg under 2019. Antalet inlägg har ökat till nästan fyra i veckan, jämfört med ett inlägg var tredje dag under 2018.

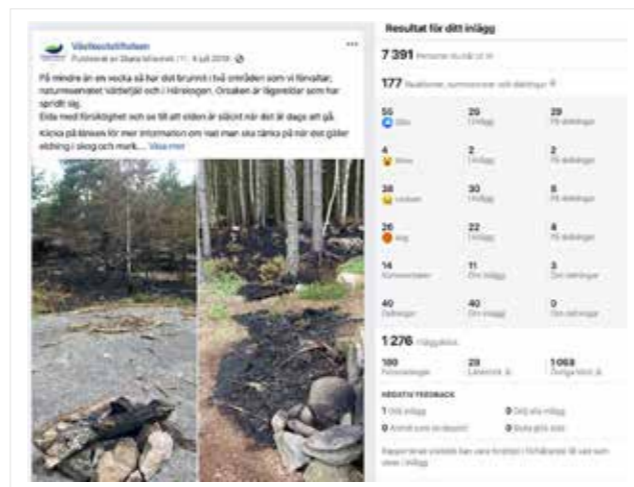
Facebook

Antalet följare ökade med knappt 60% och är nu över 3000.

Populäraste inlägget 2019 var ett om att vandringsfoldern snart är färdig och med information kring det nya formatet. Förstaplatsen följs av två inlägg till gällande vandringarna och foldern, samt ett inlägg om att vi sökte en ny naturvårdare.

Vi har lojala följare som är engagerade i naturfrågor. Det näst mest delade inlägget, efter ett om vandringsfoldern, handlade om att det under sommaren brunnit två gånger inom en vecka i två olika reservat - Vättlefjäll och Härskogen. Detta inlägg är dessutom det inlägget som flest klickat på för att läsa.

www.vastkuststiftelsen.se
 @vastkuststiftelsen
 Väst kuststiftelsen

Huvudmännens målinriktningar

Det nya formatet på vår vandringsfolder.

Under 2018 enades de tre huvudmännen om tre målformuleringar för Väst kuststiftelsens verksamhet. Västra Götalandsregionen och Göteborgsregionens Kommunalförbund var också överens om en fjärde.

1. Väst kuststiftelsen ska vara en angelägenhet för hela Halland och Västra Götaland.

Indikatorer är tillgänglighet och närhet till naturreservaten, insatser för ökad tillgänglighet, och insatser för att attrahera ny publik och nya grupper, särskilt barn och unga samt personer med utländsk bakgrund.

En mycket stor del av arbetet med att visa våra områden handlar om att tillgängliggöra naturen. Det är en fin balansgång då vissa grupper önskar

mer och andra mindre anpassad natur. Vi arbetar med tillgängliga zoner och mer äventyrliga vildmarksområden och ser det som viktigt att bevara och utveckla båda delar.

Bland våra guidade vandringar, som ökat i antal och deltagare, finns riktade insatser som vandringar på engelska, speciella teman för barnfamiljer, mer fysiskt utmanande vandringar som lockar en yngre publik och så kallade skogsbad. Målsättningen är att bredda utbudet så att fler målgrupper nås.

Genom vår satsning på kommunikation når vi ut i högre grad än tidigare via digitala medier. Det gör att vi träffar och kan inspirera målgrupper som vi haft svårare att nå tidigare.

Lieslätter i Klippans naturreservat, Härryda kommun.

2. Västkoststiftelsen ska medverka till att stärka besöksnäringen.

Indikatorer är att följa utvecklingen av besöksnäringen kopplad till reservaten, insatser för ökat antal besökare i naturreservaten och ökat antal deltagare i guidade vandringar.

Mätning av antalet besökare i naturreservat är svårt att göra. Det finns tidigare mätningar som visar att antalet besök i naturreservat är jämförbara med antalet besökare på Liseberg under ett år. Att få säkra underlag, både kvantitativt och kvalitativt, är en utmaning. För tillfället är det troligen mer korrekt att följa de studier om friluftsliv som Naturvårdsverket genomför. De visar på i princip att alla ägnar sig åt friluftsliv, men att frekvensen och typen varierar med socioekonomiska faktorer, bakgrund och funktionsvariation. Över tid förändras även formerna för friluftslivet.

Genom vårt ledutvecklingsarbete har vi ett mycket tätare samarbete än tidigare med en rad besöksentreprenörer och Turistrådet Västsverige. Det gör att vi i allt högre grad ser frågor om utveckling i skyddade områden med besöksnäringens perspektiv.

Genom intervjuer under 2019 med aktörer inom naturturism har vi en större förståelse för branschen och kan anpassa vår verksamhet för att den ska vara i takt med besöksnäringen.

Våra guidade vandringar leds i något högre grad än tidigare av entreprenörer.

Genom vår ovan nämnda satsning på kommunikation når vi ut i högre grad än tidigare via digitala medier. Det gör att vi träffar och inspirerar målgrupper som vi tidigare haft svårt att nå.

3. Västkoststiftelsen ska främja hållbara ekosystem.

Indikatorer är insatser för att förståelsen för att bevarandet av biologisk mångfald är en viktig fråga för miljön och naturen.

Hela stiftelsens verksamhet syftar till att bevara och tillgängliggöra den västsvenska naturen. I all vår information finns frågan om vikten av biologisk mångfald med direkt eller indirekt. Om fler kan inspireras att komma ut i naturen ökar medvetandet och respekten för känsliga naturområden där den biologiska mångfalden ofta är hög.

4. Västkoststiftelsen ska bidra till hållbar landsbygdsutveckling och ökat samspel mellan stad och land.

(mål för Västra Götalandsregionen och Göteborgsregionens Kommunalförbund)

Indikatorer är insatser som görs för att bidra till entreprenörskap och näringslivsutveckling.

Västkoststiftelsen arbetar med en rad mindre entreprenörer i regionernas landsbygdsområden. De är tusenkonstnärer med många inkomstkällor där Västkoststiftelsens uppdrag ofta är en bas för verksamheten. Vi ger möjlighet för entreprenörer att delta i utbildningar om exempelvis naturvårdsbränning och eftersläckning och i vissa fall andra naturvårdsrelaterade frågor.

Arbetet med ledutveckling står på en kombinerad grund av ökad folkhälsa och besöksnäringens utveckling. Vi ser och bidrar till utvecklingen av reseanledningar, som exempelvis vandringsleder, som en viktig ingrediens i bilden av Västsverige som ett attraktivt turistmål.

Personal – den viktigaste resursen

Antal anställda

Stiftelsen har under året haft 20 anställda, en ökning med två jämfört med 2018. Skillnaden beror på ledutvecklingsprojektet och vår satsning på kommunikation. Av det anställda är 8 kvinnor och 15 män.

Precis som tidigare är det en bredd på kompetensen bland de anställda. Hos oss arbetar främst biologer, personer med omfattande kompetens och erfa-

renhet från skogsbruk och tidigare entreprenörer i branschen. Det finns också personer med annan kompetens från det samhällsvetenskapliga området.

Till de tillsvidareanställda kommer ungefär lika många tillsynspersoner med ansvar för ett eller flera reservat i sitt närområde. Utan tillsynspersoner skulle stiftelsens arbete bli mycket svårare att genomföra.

Kompetensutveckling

För att kunna upprätthålla en god kompetens inom området naturvård och ta oss närmare vår målbild om innovativ naturvård har vi under hösten anordnat två workshops för samtliga berörda medarbetare. Vi har tagit hjälp av vår tidigare anställda Mattias Lindholm som nu är intendent på Naturhistoriska muséet i Göteborg. Den första genomfördes i Risvedenreservaten och berörde barrskogsskötsel och den andra, om lövskogsskötsel, genomfördes i ett antal reservat i Dalsland. Detta kommer att följas av två tillfällen om kust- respektive odlingslandskapet under våren 2020.

Tillsammans med Länsstyrelsen i Västra Götaland anordnade vi en tvådagarskonferens för naturvårdsförvaltare från södra Sverige i augusti.

Tre medarbetare deltog på den årliga naturvårdsstiftelsekonferensen som anordnades i Uppland. Två medarbetare deltog på en europeisk ljunghedskonferens i södra England. En medarbetare har påbörjat en kommunikatörsutbildning som slutförs under våren 2020. Vi har deltagit i nationella och regionala tankesmedjor för friluftsliv. För att öka vår förståelse av byggnadsförvaltning har vi besökt Skärgårdsstiftelsen i Stockholm.

Kundresan

För att bättre förstå vad som är viktigt för besökare i naturreservat har vi under året intervjuat personer som på olika sätt besöker reservat – så kallade kundresor. Bland annat har vi pratat med deltagare på guidade vandringar, andra besökare och även entreprenörer som anordnar aktiviteter i reservat. Intervjuerna har lett till ett antal insikter om infrastruktur i reservat, information på hemsida och i appar samt om guidernas betydelse för en lyckad vandring.

Som en fortsättning på detta ska vi under 2020 fördjupa oss i hur vi kan prioritera insatser för friluftsliv digitalt och i reservat för att skapa förutsättningar för så nöjda besökare som möjligt.

Sjukfrånvaro

Stiftelsens sjukfrånvaro har varit ca 3 % under året. Det ska jämföras med knappt 1 % 2018. I årsredovisningen 2018 kom en för låg siffra att redovisas på grund av ett handhavandefel i lönesystemet.

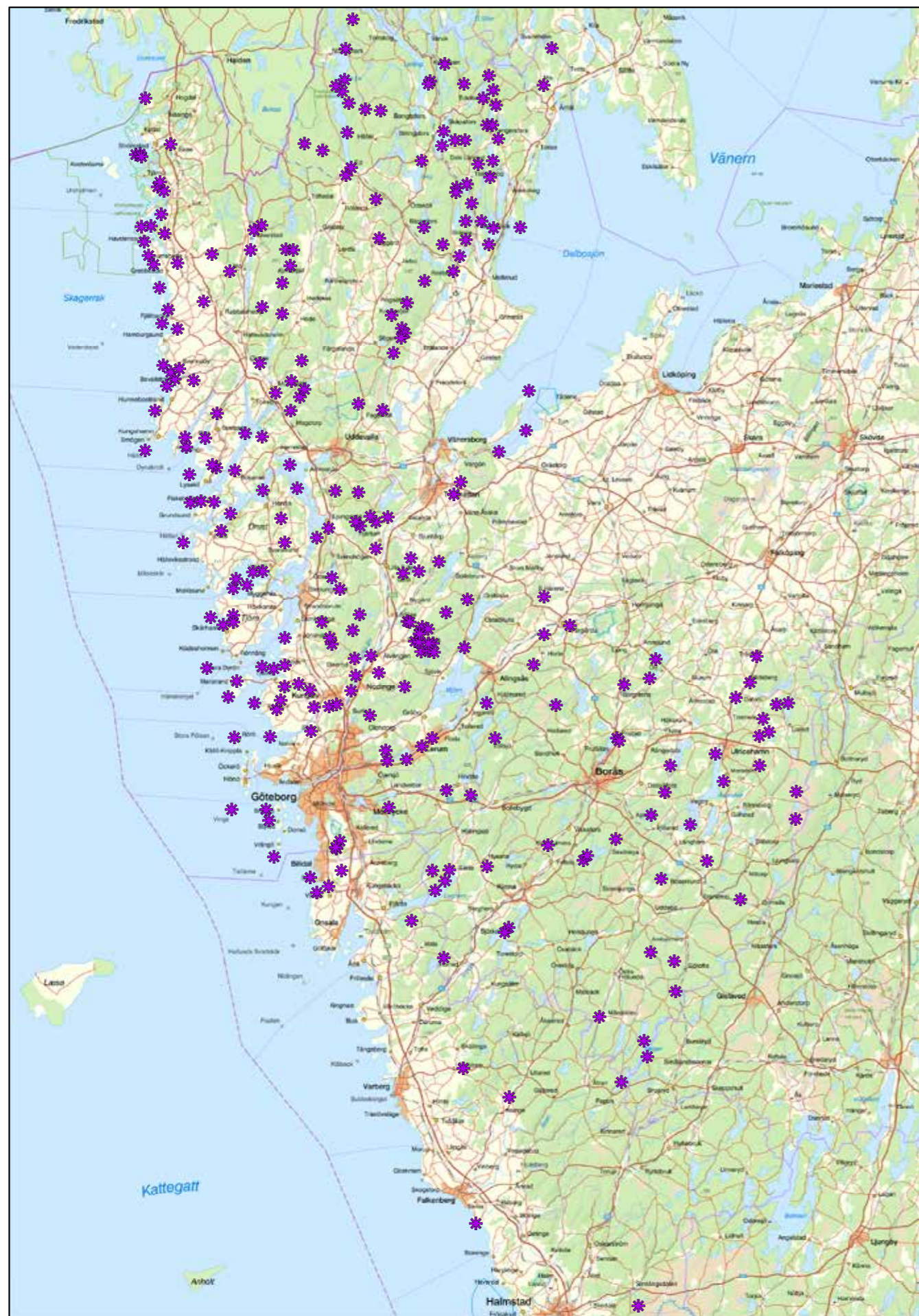
Mäns sjukfrånvaro ligger på 3,5 % medan kvinnornas är 2,5 %. Traditionellt har sjukskrivningarna varit något högre bland kvinnor än män, men detta har alltså ändrats under året.

I en liten organisation som stiftelsen spelar enskilda sjukskrivningar, i det här fallet bland annat en på halvtid under ett antal månader stor roll. för utfallet.

Arbetsmiljö

Vi genomför fysiska arbetsmiljöronder årligen och har dessutom genomfört en mer omfattande studie på individnivå i år. Överlag är hälsolivnivån mycket hög bland medarbetarna, men ett orosmoln är att skador på knän, höfter, fingrar, armbågar och axlar är överrepresenterade. Det gör att vi tillsammans med en friskvårdsaktör kikar på en modell för att öka friskvårdsarbetet genom individuellt anpassad träning för varje individ. Modellen blir sjuksatt under 2020.

Som ett led i vårt arbete med en hållbar verksamhet ser vi på att gå över till fler eldrivna arbetsredskap som ofta också är tystare och lättare samt vibrerar mindre.

Naturreservat

◆ visar områden där Stiftelsen äger mark

◆ Anfastebo	Ale	◆ Skarsdalsbergen	Bengtsfors
◆ Bergsjön	Ale	◆ Skåpenäs	Bengtsfors
◆ Ekliden	Ale	◆ Skärbo	Bengtsfors
◆ Färdsleskogen	Ale	◆ Steneby	Bengtsfors
◆ Iglekärr	Ale	◆ Tisselskog – Högsbyn	Bengtsfors
◆ Kroksjön	Ale	◆ Torstjärnskogen	Bengtsfors
		◆ Åsnebo	Bengtsfors
		◆ Ånasebäcken	Bengtsfors
		◆ Öjemossen	Bengtsfors/Färgelanda
		◆ Buterud	Bengtsfors/Mellerud
		◆ Kednäs	Bengtsfors/Åmål
		◆ Backa	Borås
		◆ Kröklings hage	Borås
		◆ Mölarp	Borås
		◆ Rölle	Borås
		◆ Sundholmen	Borås
		◆ Tranhult	Borås
		◆ Tränningen	Borås/Värgårda
◆ Kvarnsjöarna	Ale	◆ Bengtsviken	Dals Ed
◆ Nödinge strandängar	Ale	◆ Bokullen	Dals Ed
◆ Rapenskärs lövskogar	Ale	◆ Borgelemossarna	Dals Ed
◆ Rished	Ale	◆ Ed	Dals Ed
◆ Risveden	Ale	◆ Furustad	Dals Ed
◆ Skår	Ale	◆ Grå kulle	Dals Ed
◆ Slereboåns dalgång	Ale		
◆ Stora vikens strandängar	Ale		
◆ Verleskogen	Ale		
◆ Äskekärrens strandängar	Ale		
◆ Trehörningen	Ale/Lerum		
◆ Brobacka	Alingsås		
◆ Färgensjöarna	Alingsås		
◆ Idåsen	Alingsås		
◆ Örsbråten	Alingsås		
◆ Baldersnäs	Bengtsfors		
◆ Dackehögen	Bengtsfors		
◆ Danshöjden	Bengtsfors		
◆ Getebuberget	Bengtsfors		
◆ Kölviken	Bengtsfors		
◆ Rumpesjön	Bengtsfors		
◆ Skarsdalen	Bengtsfors		
		◆ Heråmaden	Dals Ed
		◆ Håbolsängs lövskog	Dals Ed
		◆ Klovsten	Dals Ed
		◆ Stora Les branter	Dals Ed

Naturreservat

◆ visar områden där Stiftelsen äger mark

- ◆ Sunds Branter Dals Ed
- ◆ Tingvillamossen Dals Ed
- ◆ Äng Dals Ed
- ◆ Grimsholmen Falkenberg
- ◆ Sumpafallen Falkenberg
- ◆ Ragnerudsjöns branter Färgelanda
- ◆ Kroppefjäll Färgelanda/Mellerud/Vänersborg
- ◆ Stora Höghult Färgelanda/Uddevalla
- ◆ Dättern I Grästorp/Lidköping/Vänersborg
- ◆ Dättern II Grästorp/Vänersborg
- ◆ Göddered – Hakered Göteborg
- ◆ Vargö Göteborg
- ◆ Vinga skärgård Göteborg
- ◆ Vrångö skärgården Göteborg
- ◆ Vättlefjäll Göteborg/Ale
- ◆ Nordre Älvs estuarium Göteborg/Kungälv/Öckerö
- ◆ Träkärsslätt Göteborg/Möndal
- ◆ Sandsjöbacka Göteborg/Möndal/Kungsbacka
- ◆ Gårdshult Halmstad
- ◆ Söderängarna, Gårdshult Halmstad
- ◆ Molla bokskog Herrljunga
- ◆ Mollungen Herrljunga
- ◆ Ollestad Herrljunga
- ◆ Skolskogen Hylte
- ◆ Klippan Härryda
- ◆ Risbohult Härryda
- ◆ Yxsjön Härryda

- ◆ Hördalen Kungsbacka
- ◆ Kedholmen Kungsbacka
- ◆ Vallda Sandö Kungsbacka
- ◆ Äskhult Kungsbacka
- ◆ Brattön Kungälv
- ◆ Dösebackaplatån Kungälv
- ◆ Guddehjälms Kungälv
- ◆ Gullbringa Kungälv
- ◆ Hållsungamyren Kungälv
- ◆ Håltå Kungälv
- ◆ Klåverön Kungälv
- ◆ Marstrand Kungälv
- ◆ Kärna bokskog Kungälv
- ◆ Lysegården Kungälv
- ◆ Marieberg Kungälv
- ◆ Nordön Kungälv
- ◆ Ormo Kungälv

- ◆ Tjurholmen Kungälv
- ◆ Tjurholmen strandängar Kungälv
- ◆ Tofta Kungälv
- ◆ Älgön Kungälv
- ◆ Ödsmåls kile Kungälv
- ◆ Göta o Nordre Älvs dalg. Kungälv/Göteborg
- ◆ Hulan Lerum
- ◆ Rammdalen Lerum
- ◆ Säveån Lerum
- ◆ Säveån Hedefors Lerum
- ◆ Härskogen Lerum/Härryda

Naturreservat

◆ visar områden där Stiftelsen äger mark

- ◆ Jonsreds strömmar Lerum/Partille
- ◆ Backas barrskog Lilla Edet
- ◆ Brattorpsån Lilla Edet
- ◆ Bredfjället Lilla Edet/Uddevalla
- ◆ Långsbergen Lilla Edet
- ◆ Valdalsbergen Lilla Edet
- ◆ Valdalsjön Lilla Edet
- ◆ Långemossen Lilla Edet/Trollhättan
- ◆ Broälven Lysekil

- ◆ Gröderhamnsängen Lysekil
- ◆ Holma Lysekil
- ◆ Kalven på Stora Kornö Lysekil
- ◆ Näverkärr Lysekil
- ◆ Stora Bornö Lysekil
- ◆ Trälebergskile Lysekil
- ◆ Vägeröd Lysekil
- ◆ Ryxö Lysekil
- ◆ Gåsöarkepelagen Lysekil
- ◆ Gode mosse Mark
- ◆ Gäddevik Mark
- ◆ Hyltenäs kulle Mark
- ◆ Letebo Mark
- ◆ Ramhultafallet Mark
- ◆ Smälteryd Mark
- ◆ Stoms ås Mark
- ◆ Årenäs - Tostekulla Mark
- ◆ Eds barrskog och våtmark Mellerud
- ◆ Forsbo Mellerud

- ◆ Norra Båsane Mellerud
- ◆ Ranneberget Mellerud
- ◆ Ryr Mellerud
- ◆ Stora Liane Mellerud
- ◆ Svankila Mellerud
- ◆ Svaravretorpet Mellerud
- ◆ Årbolsfjället Mellerud
- ◆ Bredmossen Munkedal
- ◆ Gunnarsbo Munkedal
- ◆ Harkerudsjöns gammelsk Munkedal
- ◆ Kviström Munkedal
- ◆ Kynnefjäll Munkedal
- ◆ Kynnefjäll, Sätret Munkedal
- ◆ Strömmarna Munkedal
- ◆ Södra Harska Munkedal
- ◆ Vågsäter Munkedal
- ◆ Vågsäter bokskog Munkedal
- ◆ Malevattnet Munkedal/Tanum
- ◆ Bredmossen Munkedal/Uvalla
- ◆ Härmanö Orust
- ◆ Koljön Orust
- ◆ Kollungeröd vatten Orust
- ◆ Näs Orust
- ◆ Råssö Orust
- ◆ Svanvik Orust
- ◆ Valön Orust
- ◆ Stigfjorden Orust/Tjörn
- ◆ Björnaråsen Partille

Naturreservat

◆ visar områden där Stiftelsen äger mark

◆ Alvö	Sotenäs	◆ Kragenäs	Tanum
◆ Anneröd – Hogsäm	Sotenäs	◆ Kärra	Tanum
◆ Bua Hed	Sotenäs	◆ Lammön	Tanum
◆ Hällö-arkipelagen	Sotenäs	◆ Mårtensröd	Tanum
◆ Ramsvikslandet	Sotenäs	◆ Otterön	Tanum
◆ Börs Flåg	Stenungsund	◆ Raftön	Tanum
◆ Ramsön – Keholmen	Stenungsund	◆ Rödhammarsfjorden	Tanum
◆ Ranebo naturskog	Stenungsund	◆ Svenneby mellangård	Tanum
◆ Ranebolund	Stenungsund	◆ Tanumskilen	Tanum
◆ Rördalen	Stenungsund	◆ Tanumskusten	Tanum
		◆ Tingvall	Tanum
		◆ Tjurpannan	Tanum
		◆ Torödmossen	Tanum
		◆ Trossö - Kalvö – Lindö	Tanum
		◆ Trättestad	Tanum
		◆ Ulön – Dannemark	Tanum
		◆ Underslös	Tanums kommun
		◆ Valön	Tanum
		◆ Veddö-arkipelagen	Tanum
		◆ Breviks kile	Tjörn
		◆ Härön	Tjörn
		◆ Kälkerön	Tjörn
◆ Stenungsundskusten	Stenungsund		
◆ Svartedalen	Stenungsund/Kungälv/Lilla Edet		
◆ Blötebågen	Strömstad		
◆ Halle – Vagnaren	Strömstad		
◆ Nöddökilen	Strömstad		
◆ Orrevikskilen	Strömstad		
◆ Strömsvattnet	Strömstad		
◆ Älgöleran	Strömstad		
◆ Bjällermossen	Svenljunga		
◆ Fegen	Svenljunga		
◆ Gälared	Svenljunga		
◆ Holmaberg	Svenljunga		
◆ Holmen i Simmesjön	Svenljunga		
◆ Klev	Svenljunga		
◆ Bredmossen med Fisklössjön	Tanum	◆ Pater Noster skärgård	Tjörn
◆ Gullbringa	Tanum	◆ Sundsby	Tjörn
◆ Hjärterö-arkipelagen	Tanum	◆ Säby kile	Tjörn
◆ Jorefjorden	Tanum	◆ Toftenäs	Tjörn
		◆ Ekedal	Tranemo
		◆ Moghult	Tranemo

Naturreservat

◆ visar områden där Stiftelsen äger mark

◆ Skärtebo	Tranemo	◆ Gässlösa	Varberg
◆ Torpanäset	Tranemo	◆ Lärkemossen	Värgårda
◆ Häggsjöryr	Trollhättan	◆ Mängsholm	Värgårda
◆ Hullsjön	Trollhättan/Vänersborg	◆ Tånga hed	Värgårda
◆ Lilla Boda	Trollhättan	◆ Yxnäs	Värgårda
◆ Ålstadsnäset	Trollhättan	◆ Buxåsen	Vänersborg
◆ Bratteforsån	Uddevalla	◆ Knäcke kullarna	Vänersborg
◆ Gullmarsberg	Uddevalla	◆ Oxeklev	Vänersborg
◆ Gullmarsfjorden	Uddevalla	◆ Sjöbotten	Vänersborg
◆ Havstensfjorden	Uddevalla	◆ Trone mosse	Vänersborg
◆ Högalidsberget	Uddevalla	◆ Tunhems ekhagar	Vänersborg
◆ Kalvö	Uddevalla		
◆ Korsviken	Uddevalla		
◆ Lilla Hasselön	Uddevalla		
◆ Store Mosse	Uddevalla		
◆ Svartedalen Bokenäset	Uddevalla		
◆ Bakträgen	Ulricehamn		
◆ Frälsegården	Ulricehamn		
◆ Hössna Prästgård	Ulricehamn		
◆ Knätte	Ulricehamn		
◆ Korpeboberg	Ulricehamn		
◆ Kråkebo	Ulricehamn		
◆ Kycklingkullen	Ulricehamn		
◆ Kärnås	Ulricehamn	◆ Vänersnäs	Vänersborg
◆ Årås	Ulricehamn	◆ Baljäsen	Åmål
◆ Åramossen	Ulricehamn	◆ Baståsen	Åmål
◆ Önnarp	Ulricehamn	◆ Brudkullen	Åmål
◆ Komosse	Uhamn/Trmo	◆ Brurmossen	Åmål
		◆ Bräcke ängar	Åmål
		◆ Grimsheden	Åmål
		◆ Hafsåsen	Åmål
		◆ Orsberget	Åmål
		◆ Sörknatten	Åmål
		◆ Yttre Bodane	Åmål
		◆ Öjersbyns gammelskog	Åmål
		◆ Röro	Öckerö

Gamla skorstenen, Klippan 1:1.

Stiftelsens fastigheter

Fastigheter	Kommun	Anskaffningsvärde	Taxeringsvärde
Brattön Brattön 1:7	Kungälv	500 000	-
Bredfjället Grinneröds-Holmen 1:1	Uddevalla	750 000	311 000
Brobacka Brobacka 1:4	Alingsås	450 000	85 000
Bua Hed Bua 1:68	Sotenäs	240 000	85 000
Dalslands kanal Skåpafors 6:6	Bengtsfors	12 000	-
Fegen Humlered 1:3	Svenljunga	75 000	-
Furustad Valsebo 1:45	Dals Ed	263 000	267 000
Grimsholmen Boberg 3:10	Falkenberg	517 000	828 000
Gårdshult Gårdshult 1:11	Halmstad	-	1 450 000
Gässlösa Gässlösa 1:7	Varberg	10 425	164 000
Hyltenäs kulle Sammanföring nr 125733 Öxnevalla-Hyltenäs 2:4 Öxnevalla-Hyltenäs 3:6	Mark Mark	355 000	
Härskogen Härskogen 1:1 Rya 1:17	Lerum Härryda	653 000	4 300 000

Fastigheter	Kommun	Anskaffningsvärde	Taxeringsvärde
Hördalen Vallda 25:14	Kungsbacka	1 000	168 000
Kedholmen Särö 1:482	Kungsbacka	40 000	80 000
Klippan Klippan 1:1	Härryda	335 000	-
Koljön Ängön 1:107	Orust	123 000	121 000
Kviström Kviström 1:81	Munkedal	93 000	124 000
Kynnefjäll Krokstads-Hult 1:5	Munkedal	7 000 000	2 512 000
Kälkerön Kälkerön 1:2	Tjörn	225 000	2 014 000
Mölarp Mölarp 1:18	Borås	710 000	300 000
Nabben Nabben 2:1	Mark	-	-
Näverkärr Näverkärr 1:2	Lysekil	-	3 517 000
Ramsön Ramsön 1:6 Ramsön 1:5	Stenungsund Stenungsund	- 1 900 000	317 000 2 165 000
Risveden Gunntorp 2:23 Skäfthult 1:19	Ale Lerum	5 341 000 1 396 000	1 549 000

Fastigheter	Kommun	Anskaffningsvärde	Taxeringsvärde
Rörö Rörö 2:160	Öckerö	1 142 315	-
Sandsjöbacka Årekärr 1:4 Hovås 57:88 Sammanföring nr 096545	Göteborg Göteborg	255 000 30 000 65 000	1 610 000 1 199 000
Årekärr 1:2 Årekärr 1:3 Årekärr 2:15 Årekärr 2:2 Årekärr 2:3 Årekärr 2:31	Göteborg Göteborg Göteborg Göteborg Göteborg		
Sammanföring nr 96755 Hovås 3:268 Hovås 3:173 Hovås 57:117 Kobbegården 6:359 Sammanföring nr 100320 Källeredgården 1:31 Torkelsbohög 1:32	Göteborg Göteborg Göteborg Göteborg	127 300	317 000
Apelgården 1:14 Eken 1:9 Heljered 3:21 Heljered 3:22 Tällered 1:9 Varla 6:13 Bukärr 4:8 Ekenäs 3:29 Guntofta 5:1 Sammanföring 214052 Algusered 1:249 Bukärr 2:111 Bukärr 2:112 Ekenäs 3:34 Ekenäs 5:12 Guntofta 1:74 Guntofta 2:19	Mölndal Mölndal Mölndal Mölndal Mölndal Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka Kungsbacka	123 700 35 800 44 000 211 900 53 000 12 000 3 500 32 500 333 700	53 000 - - - - - - 72 000 - 602 000

Fastigheter	Kommun	Anskaffningsvärde	Taxeringsvärde
Guntofta 3:7	Kungsbacka		
Höga 1:20, 1:21	Kungsbacka		
Höga 3:2	Kungsbacka		
Nötegång 1:88	Kungsbacka		
Sandsjöbacka 1:2	Kungsbacka	201 000	689 000
Skårby 6:2	Kungsbacka	300 000	
Skarsdalen			
Kvarnviken 1:59	Bengtstors	549 500	330 000
Skolskogen			
Sonhult 1:12 (½)	Hylte	500 000	885 500
Skårtebo			
Tranemo Skårtebo 1:2	Tranemo	200 000	-
Sumpafallen		138 000	
Svarträ 1:14	Falkenberg		551 000
Svarträ 2:15	Falkenberg		-
Svarträ 2:16	Falkenberg		-
Svarträ vattenfall	Falkenberg		-
Sammanföring nr 135299			202 000
Svarträ 2:17	Falkenberg		
Svarträ 3:10	Falkenberg		
Svarträ 3:11	Falkenberg		
Svarträ 4:11	Falkenberg		
Svarträ 4:12	Falkenberg		
Sammanföring nr 135325			388 000
Bössgård 1:9	Falkenberg		
Maen 1:8	Falkenberg		
Maen 1:9	Falkenberg		
Okome 1:8	Falkenberg		
Okome-Boarp 1:10	Falkenberg		
Okome-Boarp 1:12	Falkenberg		
Okome-Boarp 1:8	Falkenberg		
Okome-Tubbared 1:8	Falkenberg		
Okome-Tubbared 1:9	Falkenberg		
Ulvbo 1:5	Falkenberg		

Fastigheter	Kommun	Anskaffningsvärde	Taxeringsvärde
Svartedalen			
Anvik 1:3	Stenungsund	180 000	-
Tjurpannan			
Sammanföring nr 130282		435 000	-
Långeby 2:52	Tanum		
Långåker 1:19	Tanum		
Tofta			
Lycke-Tofta 1:6	Kungälv	390 000	282 000
Tångahed			
Tångahed 1:2	Vårgårda	589 545	612 000
Ulön-Dannemark			
Ulön 1:1	Tanum	230 000	-
Vallda Sandö			
Vallda 1:1	Kungsbacka	1 000	-
Vargö			
Styrsö 1:115	Göteborg	1 000	-
Styrsö 1:73	Göteborg	296 000	
Styrsö 1:166	Göteborg		
Verleskogen			
Verle 1:39	Ale	1 991 500	168 000
Älgön			
Älgön 1:2 (½)	Kungälv	-	1 433 500
Äskhult			
Sammanföring nr 93921		2 100 000	2 330 000
Äskhult 1:2	Kungsbacka		
Äskhult 1:4	Kungsbacka		
Äskhult 1:5	Kungsbacka		
Äskhult 1:11	Kungsbacka		
Summa		31 561 685	32 081 000

Renoverad bod på Keholmen.

Byggnader

Ny strategi

Under året har stiftelsens byggnadsinnehav inventerats. Styrelsen har fastställt en inriktning för fortsatt arbete. Stiftelsens grundsyn är att endast byggnader som behövs för stiftelsens verksamhet ska ägas. Till detta kommer byggnader som på olika sätt varit del av gåvor, arv och förvärv och som dessutom kan ses som en integrerad del av ett reservat. Arbetet med en allt tydligare bild av byggnadsinnehavet kommer att fortsätta under 2020.

Nya möjligheter i Kasebo

En överenskommelse med tidigare hyresgästen på Kasebo innebär att denne lämnar huset och att det från 2020 kan användas av stiftelsen. En rad intressanta alternativ för nyttjande finns.

Nya toaletter på Vinga

Toaletterna på Vinga har under en lång tid varit undermåliga. Framförallt har latrintömningen varit omodern och svårhanterlig. Under året har stiftelsen anlagt nya toaletter på Vinga som både har en mer modern avfallslösning och som är tillgänglighetsanpassade. Investeringen har till del gjorts möjlig av ett bidrag från Stiftelsen för samhällshjälp.

Byggnadsåtgärder

Under 2019 har det främst varit fokus på Näverkärrs boningshus. Köket är nu färdigrenoverat och golv har lagts om i. För att få en vedspis godkänd har även en säker uppstigning till skorsten anlagts. En första plan för att inreda huset och kunna anordna byggnadsvårdskurser har tagits fram.

I Ramsöns naturreservat har vi i samarbete med och med stöd från byggfirman Bergman & Höök renoverat en bod på Keholmen. Arbetet kommer att slutföras under 2020 och troligen blir det färdiga huset en övernattningsplats för kajakpaddlare. Dessutom har samtliga inventarier i Åkes hus på Ramsön dokumenterats och flyttats ut inför en omfattande takrenovering som genomförs 2020. Ett antal fönster har också renoverats.

Som ett led i vår ansträngning att vara en hållbar verksamhet har vi installerat en solcellsanläggning på vårt lager i Vallda. Anläggningen minskar behovet av köpt el och är ett lyft både miljömässigt och ekonomiskt. I vårt kontor i Vallda har nya fönster, dörr och en värmepump installerats i syfte att minska behovet av uppvärmning.

Utöver detta har mindre åtgärder genomförts i flera byggnader, bland annat ett nytt förråd vid en stuga i Brobacka och mindre renoveringar på Kälkerön.

Förvaltningsberättelse

Tidig morgon vid Stommetjärn i naturreservatet Kednäs, Åmåls kommun.

Stiftelsen för västsvenska fritidsområden

Org.-nr: 857201-9076

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE ÅR 2019

Årsredovisningen är upprättad i svenska kronor, SEK.

Allmänt om verksamheten

Stiftelsen bildades år 1962 av Göteborgs Stad och landstingen i Göteborgs och Bohus län.

Stiftelsen har till ändamål att genom tillskapande och förvaltandet av en fond åt nuvarande och kommande generationer bevara för friluftslivet värdefulla strand- och strövområden, öar och holmar i Västsverige ävensom för den västsvenska naturen och landskapsbilden i övrigt värdefulla eller karaktäristiska områden.

Stiftelsens säte är Göteborg, Västra Götalands län.

Väsentliga händelser under räkenskapsåret

Under året har Stiftelsen fått Länsstyrelsens uppdrag att vara naturvårdsförvaltare av ytterligare fem nya reservat i Västra Götalands län och ytterligare ett i Hallands län.

Stiftelsen har förvärvat fastigheten Brattön 1:7 i Kungälv kommun. Marken ingår i sin helhet i Brattöns naturreservat.

Stiftelsens ekonomi har präglats av ryckighet då Länsstyrelsens uppdrag för skötsel av skyddade områden halverades i statsbudgeten. Genom tilläggsbudgetar har den till stora delar återställts under sensommaren och hösten. En oväntat stor utbetalning av miljöstöd i december gör att resultatet för året blir 4 miljoner kronor större än förväntat.

Under året har Naturvårdsverket beviljat 13,5 miljoner kronor, en ökning med en miljon kronor, för utökad strandstädning. Verksamheten samordnas av Västkuststiftelsen på uppdrag av tolv berörda kommuner.

Arbetet med ledutveckling finansierat av Regionala Utvecklingsnämnden i Västra Götalandsregionen

har utökats från att omfatta Bohusleden och Kuststigen till att också inkludera den nya Gotaleden och cykelleden Ätradalsleden. Även här fyller Västkuststiftelsen rollen som huvudman och samordnare för ett femtontal deltagande kommuner.

En omfattande granbarkborreinventering har utförts på uppdrag av Länsstyrelsen efter föregående års torra sommar.

Stiftelsens målbild med de fem områdena – innovativ naturvård, tillgänglig natur, rätt kommunikation, hållbar verksamhet och nöjda medarbetare – är ett levande arbetsdokument. Bland annat har en satsning på utökad extern kommunikation inletts. En omfattande studie har genomförts för att bättre kunna förstå behov hos reservatsbesökaren har genomförts.

I slutet av året utdelades för första gången Västkuststiftelsens pris för utmärkt friluftsdessign i samarbete med Chalmers Tekniska Högskola.

I övrigt har verksamheten bedrivits som tidigare år. För ytterligare information hänvisas till Stiftelsens verksamhetsberättelse.

Flerårsöversikt

	2019	2018	2017	2016
Huvudintäkter	61 574 069	55 088 589	46 300 652	42 584 406
Resultat efter finansiella poster	4 030 630	78 822	- 856 331	12 634
Soliditet	43,53%	27,40%	37,88%	42,62%

Definitioner av nyckeltal, se not 1.

Beträffande Stiftelsens resultat och ställning i övrigt hänvisas till efterföljande resultat- och balansräkningar med tillhörande noter.

Resultaträkning

		2019	2018
Stiftelsens intäkter			
Bidrag	Not 2	42 990 514	28 665 352
Nettoomsättning	Not 3	18 583 555	26 423 237
Övriga rörelseintäkter		379 985	559 073
		61 954 054	55 647 662
Stiftelsens kostnader			
Lämnade bidrag	Not 4	- 11 129 398	- 7 791 450
Övriga externa kostnader		- 32 296 650	- 34 548 037
Personalkostnader	Not 5	- 14 497 009	- 13 222 098
Övriga rörelsekostnader		- 192	- 6 927
		- 57 923 249	- 55 568 512
Resultat före finansiella intäkter och kostnader		4 030 805	79 150
Finansiella intäkter och kostnader	Not 6		
Förlust vid avyttring av värdepapper		- 71	- 2 312
Övriga finansiella intäkter			- 2 339
Räntekostnader		- 104	- 355
		- 175	- 328
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader		4 030 630	78 822
ÅRETS RESULTAT		4 030 630	78 822

Balansräkning

		2019-12-31	2018-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Materiella anläggningstillgångar			
Byggnader och mark	Not 7	104	103
Inventarier, verktyg och installationer	Not 8	-	-
Övriga materiella anläggningstillgångar	Not 9	55 420	69 275
Summa materiella anläggningstillgångar		55 524	69 378
Finansiella anläggningstillgångar			
Andra långfristiga värdepappersinnehav	Not 10	-	1 375
Summa finansiella anläggningstillgångar		-	1 375
Summa finansiella anläggningstillgångar		55 524	70 753
Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		3 592 181	5 521 293
Övriga fordringar		1 097 793	1 327 531
Förutbetalda kostnader, upplupna intäkter	Not 11	969 741	2 053 128
		5 659 715	8 901 952
Kassa och bank		18 932 325	15 473 541
Summa omsättningstillgångar		24 592 040	24 375 493
SUMMA TILLGÅNGAR		24 647 564	24 446 246
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Fritt eget kapital vid räkenskapsårets början		6 699 753	6 620 931
Årets resultat		4 030 630	78 822
		10 730 383	6 699 753
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		4 740 700	8 941 194
Aktuella skatteskulder		66 399	100 612
Övriga skulder		487 208	1 819 709
Mottagna, ej nyttjade bidrag	Not 13	1 480 479	2 714 646
Upplupna kostnader, förutbetalda intäkter		7 142 395	4 170 332
		13 917 181	17 746 493
SUMMA SKULDER OCH EGET KAPITAL		24 647 564	24 446 246

Noter

Not 1 Redovisningsprinciper

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen samt Bokföringsnämndens allmänna råd (BFNAR 2016:10) om årsredovisning i mindre företag.

Soliditet

Justerat eget kapital i procent av balansomslutningen.

Materiella anläggningstillgångar

Erhållna bidrag avseende förvärv av anläggningstillgångar har minskat anskaffningsvärdet för respektive tillgång vilket innebär att ingen avskrivning sker då anskaffningsvärdet är noll. Övriga materiella anläggningstillgångar avser djur och ingen avskrivning sker.

Noter till resultaträkningen

	2019	2018
Not 2 Bidrag		
Västra Götalandsregionen	10 026 600	9 830 000
Region Halland	1 184 946	1 144 874
Göteborgsregionens kommunalförbund	3 760 000	3 606 264
EU-bidrag	7 004 462	3 419 804
Länstyrelsen i Hallands län	3 419 087	0
Övriga bidrag	18 025 536	11 434 410
Ianspråktagande av bidrag som använts för förvärv av anläggningstillgångar	-247 412	-770 000
Ianspråktagande av bidrag som använts för installation av solceller	-182 705	0
	42 990 514	28 665 352
Not 3 Nettoomsättning		
Uppdragsverksamhet	15 535 413	25 473 703
Övriga intäkter	3 548 141	2 718 486
Avgår: erhållna intäkter som använts för förvärv av anläggningstillgångar	-499 999	-1 768 952
	18 583 555	26 423 237
Not 4 Lämnade bidrag		
Mottagare	Avseende	
Botaniska föreningen	guidade vandringar	0
Byggnadsminnen i Halland		200
Föreningen ÖRN -72		5 000
Kungsbacka kommun (återbet för 2018)	strandstädning	120 000
Kungälv kommun	strandstädning	592 500
Lysekils kommun	strandstädning	900 000
Onsala BK,	strandstädning	0
Onsala IBK	strandstädning	0

Noter

	2019	2018
Orust kommun	640 300	605 000
Park o Naturförvalt. Gbg	430 250	581 250
Sotenäs kommun	2 779 846	1 350 000
Stenungsunds kommun	366 295	157 500
Stiftelsen Ljungås	0	35 000
Strandstädarna	363 260	200 000
Strömstads kommun	1 041 095	650 000
Städa Sverige	267 000	250 000
Tanums kommun	1 500 677	725 000
Tjörns kommun	629 440	670 000
Uddevalla kommun	195 125	225 000
Vrakat.se	26 338	0
Världens Vackraste Skärgård	40 000	50 000
Öckerö kommun	371 250	675 000
	11 131 417	7 793 468
Not 5 Medelantal anställda		
Antal tillsvidareanställda	18	17
Projektanställda	2	2
Antal anställda	20	19
Not 6 Finansiella intäkter och kostnader		
Resultat från övriga finansiella anläggningstillgångar		
Förlust värdepapper	-71	-2 312
	-71	-2 312
Övriga ränteintäkter och liknande resultatposter		
Resultat värdepapper	0	2 339
	0	2 339
Dröjsmålsräntor för leverantörsfakturor	-62	-347
Räntekostnader, skattekonto	-42	-8
	-104	-355
Summa finansiella intäkter och kostnader	-175	-328

Noter

Noter till balansräkningen

Not 7 Byggnader och mark

	2019-12-31	2018-12-31
Ingående anskaffningsvärde	103	102
Inköp	500 000	30 000
Erhållna bidrag för köp	-499 999	-29 999
Utgående anskaffningsvärde	104	103
Redovisat värde	104	103
Fastigheternas totala anskaffningsvärde (före erhållet bidrag)	31 561 685	31 061 686
Fastigheternas totala taxeringsvärde	32 081 000	34 996 000

Not 8 Inventarier, verktyg och installationer

Ingående anskaffningsvärde	0	0
Inköp	247 412	2 228 690
Årets försäljning/utrangering/omklassificering	0	280 263
Erhållna bidrag för inköp	-247 412	-2 508 953
Utgående anskaffningsvärde	0	0
Redovisat värde	0	0

Not 9 Övriga materiella anläggningstillgångar

Ingående anskaffningsvärde	69 275	76 202
Årets inköp	0	
Årets försäljning/utrangering	-13 855	-6 927
Erhållna bidrag för inköp	0	0
Utgående anskaffningsvärde	55 420	69 275
Redovisat värde	55 420	69 275

Not 10 Andra långfristiga värdepappersinnehav

Ingående balans	1 375	1 375
Omklassificeringar	0	0
Likvidationsresultat	-1 375	0
Utgående värde	0	1 375
Redovisat värde	0	1 375

Noter

Övriga noter

Not 11 Projekt 8 Ledutveckling

	2019-01-01 – 2019-12-31	2018-01-01 – 2018-12-31
Erhållna bidrag VGR	1 035 870	0
Övriga intäkter	406 035	100 000
Ledutveckling	-1 871 411	-323 035
Övriga externa kostnader	-103 611	-62 355
Personalkostnader administration	-55 750	-45 926
Finansiella kostnader	0	0
Fordran VGR 2019	-588 867	-331 3160

Not 12 Skärgårdsrenhållning

Intäkter	1 400 000	1 400 000
Upplupna/Förutbetalda bidrag	22 758	28 388
Renhållning	-1 246 312	-981 927
Anläggning och underhåll	-71 117	-334 186
Båt-/Bilkostnader	-57 084	-47 800
Tillsyn och information	-48 245	-64 475
	0	0

Not 13 Mottagna ej nyttjade bidrag

Projekt 4 Strandstädning (EU-projektet)

Erhållna bidrag	0	1 760 881
Upplupna/Förutbetalda bidrag	0	0
Strandstädning	0	-634 409
Övriga externa kostnader	0	-439 435
Personalkostnader administration	0	-706 133
Finansiella kostnader	0	0
Erhållet ej nyttjat bidrag	0	-19 096

Noter

Övriga noter

Projekt 4

Strandstadsbidrag NVV

	2019-01-01 – 2019-12-31	2018-01-01 – 2018-12-31
Erhållna bidrag NVV	13 551 374	12 534 080
Återbetalt för 2018	-229 221	0
Övriga erhållna bidrag	810 330	0
Övriga intäkter	16 095	7 338
Ej nyttjade bidrag från tidigare år	2 714 646	0
Strandstädning	-3 876 343	-1 451 848
Bidrag till kommunerna	-10 401 300	-7 751 250
Bidrag till övriga organisationer	-706 598	0
Övriga externa kostnader	-292 813	-218 079
Personalkostnader administration	-901 949	-405 538
Finansiella kostnader	-192	-57
Erhållet ej nyttjat bidrag	684 029	2 714 646

Projekt 4

Vinterstrandstädning NVV

Erhållna bidrag NVV	900 000	0
Strandstädning	-103 550	0
Erhållet ej nyttjat bidrag	796 450	0

Totalt erhållna ej nyttjade bidrag

1 480 479 **2 714 646**

Skärhamn 13 mars 2020

Stig-Olov Tingbratt
ordförande

Eva Carlsson
vice ordförande

Rolf Berg

Sten Brodén

Rolf Gustavsson

Jakob Hallman
ersättare för Tommy Almgren

Åsa Hartzell

Henrik Martinsson

Lars-Arne Staxäng

Mikael Sternemar

Therese Stoltz

Per Stenberg

Sven Swedberg

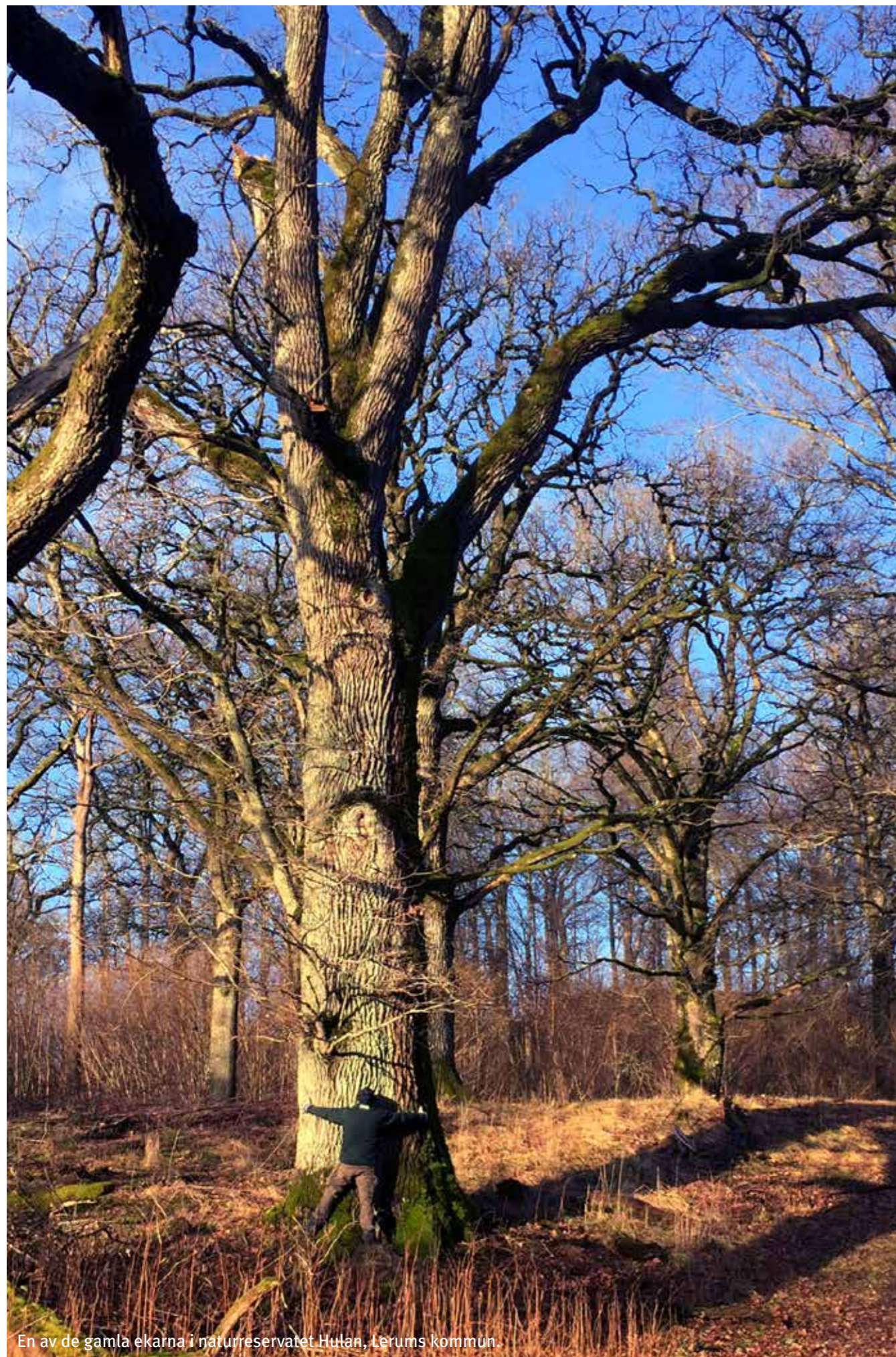
Göteborg 24 april 2020

Gunilla Lönnbratt
Auktoriserad revisor, PwC

Eva Kristensen
Förtroendevald revisor

Wimar Sundeen
Förtroendevald revisor

Peter Wesley
Förtroendevald revisor

En av de gamla ekarna i naturreservatet Hulan, Lerums kommun.

Revisionsberättelse

Till styrelsen i Stiftelsen för
Västsvenska Fritidsområden, org.nr 857201-9076

Rapport om årsredovisningen Uttalanden

Vi har utfört revision av årsredovisningen för Stiftelsen för Västsvenska Fritidsområden för år 2019. Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av stiftelsens finansiella ställning per den 31 december 2019 och av dess finansiella resultat för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Revisorernas ansvar enligt denna sed beskrivs närmare i avsnitten *Den auktoriserade revisorns ansvar* samt *De förtroendevalda revisorernas ansvar*. Vi är oberoende i förhållande till stiftelsen enligt god revisionssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav. Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Annan information än årsredovisningen

Det är styrelsen som har ansvaret för den andra informationen. Den andra informationen består av verksamhetsberättelse för 2019 (men innefattar inte årsredovisningen och vår revisionsberättelse avseende denna). Vårt uttalande avseende årsredovisningen omfattar inte denna information och vi gör inget uttalande med bestyrkande avseende denna andra information.

I samband med vår revision av årsredovisningen

är det vårt ansvar att läsa den information som identifieras ovan och överväga om informationen i väsentlig utsträckning är oförenlig med årsredovisningen. Vid denna genomgång beaktar vi även den kunskap vi i övrigt inhämtat under revisionen samt bedömer om informationen i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter.

Om vi, baserat på det arbete som har utförts avseende denna information, drar slutsatsen att den andra informationen innehåller en väsentlig felaktighet, är vi skyldiga att rapportera detta. Vi har inget att rapportera i det avseendet.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen för bedömningen av stiftelsens förmåga att fortsätta verksamheten. Den upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om beslut har fattats om att avveckla verksamheten.

Den auktoriserade revisorns ansvar

Jag har att utföra revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Mitt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs

enligt ISA och god revisionsd i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer jag riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för mina uttalanden.

Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.

- skaffar jag mig en förståelse av den del av stiftelsens interna kontroll som har betydelse för min revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala mig om effektiviteten i den interna kontrollen.

- utvärderar jag lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.

- drar jag en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Jag drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller

förhållanden som kan leda till betydande tvivel om stiftelsens förmåga att fortsätta verksamheten. Om jag drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste jag i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Mina slutsatser baseras på de revisionsbevis som inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en stiftelse inte längre kan fortsätta verksamheten.

- utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Jag måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Jag måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland eventuella betydande brister i den interna kontrollen som jag identifierat.

De förtroendevalda revisorernas ansvar

Vi har att utföra en revision enligt stiftelselagen och därmed enligt god revisionsd i Sverige. Vårt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och om årsredovisningen ger en rättvisande bild av stiftelsen resultat och ställning.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar Uttalande

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Stiftelsen för Västsvenska Fritidsområden för år 2019. Enligt vår uppfattning har styrelseledamöterna inte handlat i strid med stiftelselagen, stiftelseförordnandet eller årsredovisningslagen.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisionsd i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet *Revisorernas ansvar*. Vi är oberoende i förhållande till stiftelsen enligt god revisorsd i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav. Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för vårt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen enligt stiftelselagen och stiftelseförordnandet.

Revisorernas ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende:

- företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningsskyldighet mot stiftelsen eller om det finns skäl för entledigande, eller
- på något annat sätt handlat i strid med stiftelselagen, stiftelseförordnandet eller årsredovisningslagen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionsd i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningsskyldighet mot stiftelsen.

Som en del av en revision enligt god revisionsd i Sverige använder den auktoriserade revisorn professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på den auktoriserade revisorns professionella bedömning och övriga valda revisorers bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelser skulle ha särskild betydelse för stiftelsens situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande.

Göteborg den 24 april 2020

Gunilla Lönnbratt
Auktoriserad revisor

Eva Kristensson
Förtroendevald revisor

Wimar Sundeen
Förtroendevald revisor

Peter Wesley
Förtroendevald revisor

Slingrande stenmur ute på Vallda Sandö i Kungsbacka kommun.

Stiftelsen under 2019

Huvudmän

Västra Götalandsregionen, VGR
Region Halland
Göteborgsregionens Kommunalförbund, GR

VGR

Eva Carlsson (S), vice ordförande
Rolf Berg (S)
Lars-Arne Staxäng (M)
Tommy Almgren (SD)
Stig-Olov Tingbratt (C), ordförande
Mikael Sternemar (L)
Sten Brodén (V)
Sanida Okanovic (S), ersättare
Jakob Hallman (KD), ersättare
Boel Lanne MP, ersättare

Region Halland

Per Ödman (M) till och med juni
Per Stenberg (M) från och med juni
Therese Svensson Stoltz (S)
Stefan Bengtsson (C), ersättare

GR

Rolf Gustavsson (S), AU
Åsa Hartzell (M), AU
Ronald Caous (S), ersättare

Länsstyrelsen Västra Götaland

Sven Swedberg
Jörel Holmberg, ersättare

Länsstyrelsen Halland

Henrik Martinsson
Mikael Stenström, ersättare

Stiftelsens arbetsutskott utgjordes under 2019 av ordförande, vice ordförande samt Åsa Hartzell och Rolf Gustavsson. Styrelsen har under året haft fyra sammanträden och fem arbetsutskottsmöten.

Revisorer

Länsstyrelsen Västra Götaland
auktoriserad revisor Gunilla Lönnbratt PWC
VGR Wimar Sundeen
Region Halland Peter Wesley
GR Eva Kristensen

Tryck: Billes Tryckeri – miljöcertifierade enligt Svanen, FSC, PEFC, och ISO 14001

Papper: Omslag Munken Lynx 170 g
Inlaga Munken Lynx 120 g
EU Ecolabel, FSC®

Produktion: Väst kuststiftelsen

Foto: Väst kuststiftelsen samt
Jens Marklund sid 18, Shutterstock sid 20
Omslagets framsida: Bohusleden etapp 20, genom Kynnefjäll.
Omslagets baksida: Färdigbyggda trappor och ledstänger i Svarvaretorpet i Melleruds kommun.

Väst kuststiftelsen
NATURVÅRD ✻ FRILUFTSLIV

Seminariegatan 1 F · 413 13 Göteborg
Telefon 031 - 40 29 81
www.vastkuststiftelsen.se · post@vastkuststiftelsen.se